

Mobil Ekonomi ve Servis 3.000.000 Kilometrelik Mobil Ekonomi Müsabakalarıyla değerini ispat etmiştir.

MOBİL EKONOMİ SERVİS

YAKITTA EKONOMİ... TAMİRDE EKONOMİ... ÖMÜRLÜ ARABA...

Mobil Ekonomi ve servis Programı 5 Kit'inin 17 memleketinde tertiplenen 60 Mobil Ekonomi Müsabakasından edinilen tecrübe ile sizlere yakıtta, tamir masraflarında ekonomi sağlamak, arabanızın ömrünü uzatmak ve daha emniyetli araba kullanırmak gayesiyle hazırlanmıştır.

Mobil Ekonomi ve Servis aşağıdaki üç önemli özelliği bir araya getirmiştir:

1 - Mobil Servis - Mobil Ekonomi müsabakalarında elde edilen ekonomi tekniğinin otomobil bakımına da tatbikini sağlayan komple bir bakım programıdır. Ekonomi sağlayan metodlar üzerinde ihtisas yapmış Mobil elemanları, arabanızın uzun ömürlü olmasını temin için gerekli bütün yağlama

ve bakım servisini hizmetinize arzedeceklerdir.

2 - Mobilgas - İçindeki MC4 terkibi ile yakıt Ekonomisini sağlayan ve dünyanın birçok yerlerinde yapılan Mobil Ekonomi müsabakalarında ekonomik özelliğini ispat etmiş olan bir benzindir.

3 - Mobiloil - her tip ve marka arabada koruyucu ve ekonomik vasıfları denenmiş yegâne motor yağıdır. Mobiloil motorünün genç kalmasını ve azami randımanla çalışmasını sağlar.

Bu üçlü özelliği ile Mobil Ekonomi ve Servis size yakıtta ekonomi, uzun araba omru ve emniyetle araba kullanma zevki temin edecektir.

Bu ekonomi sağlayan Broşürü Mobil satıcınızdan isteyiniz

Mobil
EKONOMİ SERVİS

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MAYIS 1961

İÇİNDEKİLER

Halk Şiirinde 27 Mayıs ve Öncesi

Sarıgöl Düğün Gelenekleri

Çocuk Dili

İstanbul'da Halk İnanmaları

Anadolu Köy Orta Oyunları : Parayı Ver

Halk Müziklerinde Kullanılan Dizilerin Tarifi

Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar

Van'da Folklor Çalışmaları

Türk Halk Çalgıları

Kitaplar Arasında: "Kırk Gün, Kırk Gece..

Masal: Bir Elmanın Hakkı

Saz Şairleri: Aşık Meyyiti (II)

Yapıldak'ta Hıdırellez, Eğlenceler, Düğünler

Şebinkarahisarlı Seyyahi ve Mesturi

Ayin Olayları: Atasözleri Kitapları Sergisi, V ci Halk Oyunları

Bayramı, Almanya'da Türk Halk Türküleri, Amerika'da Türk

Musikisi, İstanbul Halk Eğitimi T.Folklor Çalışma Planı

BİZE GELEN KİTAPLAR VE DERGİLER

İhsan HİNÇER

Osman SAYGI

Prof. Mahmut GAZİMİHAL

Salih NEZİHİ

Şükrü ELÇİN

H. B. YÖNETKEN

Faik AKÇİN

Ünsal AYCAN

Veysel ARSEVEN

Cahit ÖZTELLİ

İsmail Celâl GENÇTÜRK

Raci DAMACI

Nedim ORTA

Hayri AKYÜZ

SAYI: 142

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

SOĞUK ALGINLIĞI

BAŞLANGICINDA **OPON** ALMAK FAYDALIĞI!

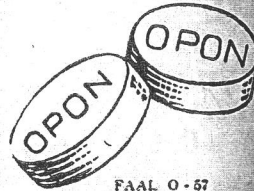
OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago ağrılarını teskin eder. Bayanların muayyen zamanlardaki sancısı ve rahatsızlıklarında faydalıdır.

**BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI**

OPON

günde 6 tablete kadar alınabilir

FAAL O-57

Yıllık aboneliği: 10,
altı aylık aboneliği: 5
liradır.
Yurtdışı senelik abone:
3\$, 1£

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basilmiyan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres deęiřtirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basimevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER
ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

"TÜRK FOLKLOR (= HALBİLGİSİ) DERNEĞİ" NİN YAYIM ORGANIDIR.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

142

MAYIS 1961

YIL: 12 — CİLT: 6

HALK ŞİRİNDE 27 MAYIS VE ÖNCESİ

Yazan: İhsan HİNÇER

Sosyal değişmelerimize, büyük acı ve yinçerimize ait kronolojik bir bilgiye sahip olamayışımızın başlıca sebeplerinden biri de halk ozanlarımızın yazdıkları şiirin bugüne kadar gelememiş olmasıdır. Tarihçilerimiz ve vakanüvislerimiz, olayın daima baştakilerin hoşuna gidecek şekilde zaptetmişlerdir. Onun için resmi kâğıtlar, bizi daima şaşırtmış, halkın tepki duygusunu aksettirmekten uzak kalmıştı. Bazan bir tek halk şiiri bir olayın, bir savaşın bütün safahatını aydınlatabilmiştir.

Halk ozanları, cemiyetin nabzıdır. O, halkın duyduğunu dile getirir. Bir felâket mi oldu. Halk şairi derhal sazına sarılır. Halkın acısını ağıt ağıt dile getirir. Halden tele, telden ele dolaşır durur. Viyana kıyılarına dayanan Türk askerinin yiğitliğini, Tuna boyunda can ve can kardeşlerimizin özlemlerini, Estergonalesindeki koçaklarımızın nasıl bir ruh hali içinde sınırlarda bekçilik yaptıklarını, Cezayir hasretini, Yemen çöllerinde dolaştığını, Kuyucu Murat Paşanın baş yüz bin Türkün kellesini uçurduğunu, Türkü ve destanlarda bulabiliriz.

27 Mayıs 1960 İnkılabı, bütün özgürlük hakları gibi, halk ozanlarımızla halk şiiri yazan aydın şairlerimizi de bu olayın etrafında toplamıştır. Daha devrim yapılmadan önce, elden ele halk şairlerimizin des-

tan ve koşmaları dolaşmaya başlamıştı. İnkılabtan sonra ise, bu konuda yazılanlar büyük bir yekûna yükselmiştir.

Devrimi takip eden günlerdeki sayılarımızda Ahmet Kutsi Tecer'le Behçet Kemal Çağlar'ın 28 Nisan — 27 Mayıs günlerinde yazmış oldukları şiirleri yayınlamıştık. Bu sayımızda da bu konuda yazılan diğer destan, taşlama ve koşmalardan birkaçını aşağıya alıyoruz:

DEDİM - DEDİ

Rastladım dün sabah bir demokrata.
Dedim sarhoş musun? Dedi ki yok yok.
Göbeği Hüt dağı, ensesi katmer,
Dedim semirmişsin, dedi ki yok yok.
Dedim kuyruk nedir? Dedi refahtır.
Dedim Menderes ne? Dedi ilâhtır.
Dedim Mevlit nedir? Dedi sülâhtır.
Dedim nişangâhı? Dedi ki yok yok.
Dedim yakıntı ne Dedi imardır.
Dedim ustası kim? Dedi mimardır.
Dedim para nerden? Dedi timar'dır.
Dedim mülk bedeli? Dedi ki yok yok.
Dedim beş bin lira? Dedi maaşır.
Dedim bütçe denk mi Dedi şarıştır.
Dedim vaadler ne? Dedi traştır.
Dedim sabunlu mu? Dedi ki yok yok.
Dedim ya devrimler? Dedi sakındık.
Dedim kana yok mu? Dedi yakındık.
Dedim netice ne Dedi kalkındık.
Dedim atma bre! Dedi ki yok yok.

Dedim vatan nedir? Dedi arsamdır.
Dedim dalkavukluk? Dedi yasamdır.
Dedim ya bankalar? Dedi kasamdır.
Dedim altın noıdu? Dedi ki yok yok.
Dedim beyaz tren? Dedi günahır.
Dedim filo, uçak? Dedi mübahır.
Dedim giydüğümüz? Dedi külahır.
Dedim değişiriz... Dedi ki yok yok.
Dedim gazeteci? Dedi kodese !
Dedim muhalifler Dedi polise !
Dedim oğul, damat? Dedi Parise !
Dedim insaf yok mu? Dedi ki yok yok.
Dedim devlet nedir? Dedi imaret.
Dedim iç siyaset? Dedi ticaret .
Dedim dış siyaset? Dedi ziyaret.
Dedim döviz var mı? Dedi ki yok yok.

Sadık AKINCI

VATAN CEPHESİ

Ayşeler, Fatmalar, Döndü, Durdu'lar
Birleştiler sende Vatan cephesi
Böylelikle hayli para vurdular
Vurguncu mu oldun Vatan cephesi
Destan oldun kısa zamanda dile
Şaşırdı bu işe Menderes bile
Sayende gizlendi yalanla hiyle
Çıktı şimdi foyan Vatan cephesi
İsmin hemen bütün yurda yayıldı
Safına geçenler yiğit sayıldı
Menderes de buna şaşır bayıldı
Hokkabaz mı oldun Vatan cephesi
Kapıdan girene saçın parayı
Devlet bütçesinde açtın yarayı
Kim senden kaçarsa sürdün kararı
Boyacı mı oldun Vatan cephesi
Kemal Aygün bayrakları astırdı
C.H.P. nin ocağını bastırdı
Koyun, kuzu, inek, manda kestirdi
Mezbaha mı oldun Vatan cephesi
Önder idi sana bay Namık Gedik
Şu senin yüzünden ne coplar yedik
Kıçım yırtsan da girmeyiz dedik
Zorbacı mı oldun Vatan Cephesi
Vurgunla yalandı yalnız gereği
Vatansızlar idi orta direği
Gelen yesin yağın Hasan'ın böreği
İmaret mi oldun Vatan Cephesi

Ali ŞAHİN

NICOLDU ?

Amanın dostlarımız toplanın hele ,

Oba'dan ayrılan dostlar nicoldu?
Aş ekmeğe yeşil, oğruak bile,
Her yerde kayıran dostlar nicoldu
Çankaya'da aitem kurup yatarı,
Bir köşeye birkaç mayun atardı,
Biraz daha dursa yurd u satarı,
Celâli'ler başı Bayar nicoldu?
Beş yüz kordelâyı ayda keserdi,
Temelsiz yapılar bir şaheserdi .
"Hürriyet,, diyeni vurur asardı
Menderes denilen gaddar nicoldu ?
Bütçeye senede milyar koyardı,
Hazineye honi, honi kayardı,
"Tahtım ebedi,, der bâki sayardı,
Devrin haznedarı Hasan nicoldu?

Deveyi hamutla yutmakta mâhir ,
Yüzde on'lar kâfi gelmezdi zahir,
Çekirge misali evvel ve âhir ,
Sıçrırım zanneden Zorlu nicoldu ?
Meclis yakışığı, selvi misali
Oynaşı var imiş no'lur ahali?..
Alman kızlarına bütün vebali
Donjuan Koraltan acep nicoldu ?
Tokadın, tekmenin döndüğü yerdı,
Herkes kısmetine düşeni yerdı.
Bir rahat koltuktu haspanın derdı,
On yıllık rakesiz kürsü nicoldu ?
Sağ ol Koca Gürsel, kardeş ölmedi !
On yıldır bu millet böyle gülmedi !
Ne iş yaptığını kimse bilmedi;
Bir gece içinde acep nicoldu !

Seyfîmülük

SİZİNDİR !..

Mebuslar köylüye ikram ederler,
Edin babam edin, devran sizindir.
Layüs'el dağın, çama giderler.
Kesin babam kesin, orman sizindir.
Kime ne söylesem ağzı havalı,
Soluğu yetişen, çaldı kavalı.
Hazır oldu buğday , açın çuvalı
Ölçün babam ölçün, harman sizindir.
Kayboldu arada, vicdan hizası,
Böyle mi bulunur, Allah rızası.
Ağzını açana, hapis cezası,
Yazın babam yazın, ferman sizindir.
Altın stokumuz, çekti suyunu,
Hürriyet, kırılan mernos koyunu .
Bin köylüye bedel, bir dans oyunu .
Oynan babam oynan, meydan sizindir.
Dost diye derildik başlarınıza,
Akıl yatmaz oldu işlerinize.

Man papazını döşlerinize,
Arın babam sarın, yaran sizindir.
İstanbul'da Floryanın pilacı,
Kız oğlan denize, atar kulacı.
Çıplaklara bakıp, yutun ilacı,
Yatın babam yatın, yorgan sizindir.
Köylülere banka, açılış dendi,
İstedi mebuslar, üstüne kondı.
Kıroğlu devrini, savuştuk şimdi,
Arın babam vurun, kervan sizindir.
Şu asil millete, sızlıyon içim.
Bu nasıl idare, ne kötü geçim,
Apartman bitti, gelmez mi seçim,
Yapın babam yapın, her yan sizindir.
Adaleti ezdik, zulümü açtık,
Kıyaya uğradık, yağmurdan kaçtık.
İyi ararken yezide düştük,
Arın babam varın, Mervan sizindir.
Bir ezana bağladınız dilimiz,
Feryat eder, mezardaki ölümüz,
Kimdasa, copa değer kolumuz
Vurun babam vurun seyran sizindir.
Eşitlik adalet, sizde bulunur ,
Adanı olamın bağı delinir,
Her senelik maaş, peşin alınır,
Arın babam alın, zaman sizindir.
Ahmet Çıtak daim, doğru söz derim,
Pervam yok kimseden, kazanıp yerim.
Sormaz mı mahserde, Mevla'yı kerim,
Gidin babam gidin, Mizan sizindir .

Ahmet ÇITAK

KURTULUŞ DESTANI

İmi yedi mayıs sabaha karşı,
Yüdü idareye el Türk askeri.
Kürmek üzreyken kardeş kardeşi ,
İştisi bir anda Türkün kaderi.
Başka sesle dile geldi radyolar ,
Tekrar tekrar gümbürdedi bandolar ,
Birleşmişti yerde, gökte ordular,
Yoktu bundan hainlerin haberi.
Dikkat, dikkat! Ordu zulmü devirdi,
İmlerin etrafını çevirdi,
İmlisini birbirinden ayırdı,
İmlayın bu eşi olmaz zaferi.
Kimi çalmış parasını milletini,
Kimi yıkılmış şerefini devletin.
Kimi yapmış en kemini savletin,
Bir başka diyara kılmış seferi.
Yedi eylül olayı dedik,
Verdi akla bir Namık Gedik,

Onu çok aradık, ama görmedik,
Hesap vermek zorundadır her biri.
Cesurmuş doğrusu, ölüp kurtuldu ,
Böylece adalet yerini buldu,
Ne olduysa artta kalana oldu,
Büyüktür eşinin derdi, kederi,
Ne hoş ömür sürdü o taçsız sultan,
Derlerdi adına sayın Koraltan ,
Aldanır daima halkı aldatan,
Biçildi onun da en son değeri .
Gayetle Zorlu yüze oncumuz,
Nerde yense huyar, benden, derdi, tuz
Bazen yüzde yirmi, bazan da otuz ,
Ne verdiyse Tanrı, salmazdı geri.

Allahın kerimi Mükerrerem Sarol,
Şimdi rüya görür uyurken bol bol :
Pekalâ bulmuştu zenginliğe yol,
Biraz iş hancığı, milyon beheri.
Eşit oldu vatandaşla demokrat,
Yoktur artık hiç kimseye lüks hayat ,
Bunu böyle bilecektir kâinat,
Baş tutamaz birine bir diğeri.
Ne şehir zorbası, ne köy efesi,
Kesildi hepsinin bir anda sesi,
Gayri can sağlığı bundan ösesi,
Hortlatmasın Allah, eski günleri,
Bumin Yamanoğlu nerede, hani.
Kara yer mi yuttu Zeki Şahini?
Böyle çarpar iste milletin kini,
Düşmenin olamaz bundan beteri.

Kim bilir kaç kurban alıp keserdi,
Yasasavdı kapı kapı gezerdi
On beslik komisyon bir şaheserdi,
İstemezdi cellât varken Dü'leri.

M. Zeki KORGUNAL

ONLARIN GAZELİ

Harcadık on yılı gafletle perişancasına,
Çığnedik halkı şakavet ile Mervanca'sına!
Parti forsuyla olup her birimiz bir Ka'run,
Topladık hırs ile milyonları korsancasına!
Kopyalar kopyası Galip Hoca'mız dağlarda
Gezdi dürbünle ve kasketle kumandanca -
sına !
Zorlu ustayı komisyonculuk ilminde Fatin,
Yüzde onlar takırlılardı gelip kancasına !
O Koraltan ki, kor alttan kazığı, sonra fakat
Yedi bizzat.. Uluyor şimdi kudurgan -
casına!

ÇOCUK DİLİ

Yazan: Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL

Yavrusuna ilk kelimeleri heceleden de, kendi dilini en gelenekli haliyle kullanan da anadır. "Ana dili,, sözü bundandır. Ana kör cahil ise lûgat paralamasını bilemez, yabancı sözleri erkeğinden bile kolaylıkla belleyemez. Bebeğe ninniyle ezgiyi, hoppala, dandiniyle oyun duygusunu aşlayan yine anadır. Fakat, kendi çocukluk hatıralarını küçükken yapma bebekle analık taklidini çok tekrarladığı için şimdi öz bebeğine öğrettiklerinde de o hatıralar bir görenek halinde tekerrür eder. Konu komşudan bütün analar aynı görenekte birleşirler. Çocuğa hecelettikleri sözler onun dil imkânlarına yakın kalan helleme kelimelerdir, görenek tendirler. Sözlüklere geçebilenleri yanında "Çocuk dilinden,, kaydı yer alır. Çocuk başlangıçta (r, k) gibi sesleri çıkaramaz. Bir çocuğa "bir tabak kabak,, dedirteme dim: ısrarla öğretmeme rağmen "bi tabat tabat,, diyor, kendisi de gülüyordu! Sesi benden duyuyor, gayret ediyor, fakat sesle-

Hilkat ucubesi, şempanze-i âlem Kalafat
Har vurup sürdü safa on sene harman
casına!

Çekeriz şimdi hoşor yosmaların hasretini,
Gece, gündüz, yaşadık aşk ile üryançasına!

"Vatanın bağına düşman dayamış hançerini,
Ordumuz kütkredi bir lâhzada arslancasına!

Gençliğin mahvuna her gayreti sarfetti
Celâl,
Gerilip attı Aga'm tekneyi tırpancasına!

İhtilâl aşkı nasıl sardı şu askerleri ah?
Verdiler ders-i siyaset bize irfancasına!

Yassı bir sahnenin üstünde bugün toplanarak
Súzinak'dan okuruz şarkıyı Ongan'casına!

Gardıyanlar gece rüyada gelip giydiriyor
O beyaz nesneyi boydan boya mintancasına
Hicvi İbrahim'in elbet bilirim, katre gelir
Size üstadımız Eşref gerek ummancasına!

İbrahim DELİDENİZ

ri ağzında yerlerine oturtamıyordu. Çocuk dilindeki ilk sözler tekerrürlü tek hecedir: baba, dede gibi. Tek heceye sesli katarak olanları da var: ana, abi, aba (abla) gibi. Kimi de yansımalarıdır. Dillerin kökeninde bunları görmek yanlış olmaz. Türlü dillerde çocuk sözlerinin pek yakın görünmesi bunların bir dilden başkalarına geçmişliğini gerektirir.

Süt aramak bebeğin doğar doğmaz duyaçağı ilk ihtiyaçtır. Her acıktıkça dudakla rını emer gibi yaparak ağlar: çıkan ses bu dudak hareketlerine karışınca me-me veya em-em heceleri belirir. Çocuk dili başla-mış demektir: meme, mama kelimeleri kurulmuştur; bundan "emmek,, fiili doğacaktır. Anne "em bakalım,, der. Kaşgarlı Mahmut kendi ülkesinin türkçesinde memeye emik (emig) denildiğini yazıyor, (emmek fiilini veriyor. Anadoluda emik (emcik keza var ki "emzik,, oradandır (Emzirmek) Anlam çatallanışları zamanla türemekle beraber, ana kaynak memedir. Mama, çocuk yemeği ve ana demektir; ikinci anlamıyla hemen her dilde vardır.

Farsça Mam, Mama, anne demektir. Nasıl ki Bab, Baba da yine bizdeki gibi baba demektir. Bunlar bize farsçadan geçmiştir demek budalalık olurdu. Çağatay türkçesinde Mama büyük ana anlamına dönmüştür. Ş. Sami merhum "mama,, gibi "ata,, sözünün de çocuk dilinden olduğunu belirterek, "ekser elsine beyninde müstektir; Avrupa lisanlarında papa telâffuz olunur,, diyor. Papa fransızca da "père,, yerine çocukların ve onlarla konuşanların kullanmak âdetinde buldukları sözdür: "konuşmağa başlıyor, şimdi papa ve maman diyor. Lâtince papa, yunanca pappas,, diye bir fransız kâmusu emsal veriyor.

Farsça peder ve mader karşılığı olan eski yunanca patera, matera, lâtince pater, almanca vater, Mutter, fransızca père ve mère ikilikleri âri dillerin tarihivle ilgilidir. de. Ana, Baba, Mama ve Ata türkceleri çocuk dilindedir. Papa ve papaz hristiyanlık rumcasından alınmadırlar. — Lâtince mamma'nın küçültmesi olan mamilla'dan

meselâ fransızca "mamelle,, (=meme) kalmıştır. Fransızca maman karşısında yunanca mamma vardır ki çocuk dilinden oldukları belirtiliyor.

Fas tarafından arap tarihçisi İbni Haldun "Papa lâfzı arap dilinde eb-ül-eba' mânası nadır, Hristiyanlarda büyük patrike mah-sustur,, diyor ve galiba arap halk dilindeki bâbâ kelimesini papa ile bir sanıyor! Çağdaş memleketlisi İbni Batuta da Kırım'dan Bizans merkezine Dobrica üzerinden gelirken Saru Saltuk Baba kabrinden söz ederek bu türkçe Baba kelimesinin arapçadankinden farklı söylenişine dikkat ve işaret ediyor. O tarihte Osmanlılar henüz Rumeliye geçmemişti ama, Dobricada Türklere ve hatta imparatorun izniyle geçip orada toprak sahibi olmuş Anadolu lular kalabalıktı (XIII. yüzyıl). Bu söyleniş farkları her ülkede kelimenin ayrı doğmuş olmasındandı. Her bakımdan benzeşmeleri tesadüfidir. Bir yetkilimiz "Baba,, Türk, Fars, ve Berber dillerinde ata manasında kullanılan bir kelimedir ki, rus ve rumen dillerine de geçmiştir,, diyor. Böyle bir intikal ancak kelimenin ileri bir mecaz merhalesi hakkındadır. Kökeni her dilde ayrıdır. Nasıl ki bizde Saltuk Baba, Barak Baba adları anılırken baba baş derviş anlamıyla ileri bir merhaleydi.

"Bebek" sözü annenin çocuğa bellettiği ilk kelimelerden olarak ayrı bir konudur. Zaten beşikteki yavru, bebek'tir. Batı dillerinin kökü hesabına Kelt dilinde bab çocuk demektir. Lâtince "küçük kız çocuğu ve oyuncak bebek,, anlamına pupa'dan garpta Bebe, Puppe kelimeleri kalmıştır. Türkçe den "göz bebeği,, düşündürücüdür: demek ki "bebek,, asıl anlamıyla türkcede de eskidir. Çağatay ve Kazan türkcelerinde bebek, bebenek gözbebeği demektir. Azeri'de bebek çocuk ovuncağı, yani teşbihtir. Kazan türkçesinde bebeke yavru, pa'az demektir. Bizde büyük kasaba ve şehirlerde bebek, kimi yerlerde de güç çocuk demektir. Aynı anlamla "gelin,, sözü de kız çocuk oyununda küçültülmüştür.

Üstte geçen "güce,, kelimesi çocuk dilinden ziyade ayrı bir kelime halinde en eski türkçenin kurçak sözünden kısalmışa benze-mektedir. Kaşgarlı Mahmut sözlüğünde kudhurçak, "Secere-i Türki,, de az ayrı

söylenişlisi, Türkistanda korçak (bundan kolkorçak), çağatay metninde koğurçak, Kazan türkçesinde kurçak bir teselsül halinde hep yapma bebek demek olduğunu dergimizin Karagöz sayısında belirtmiştik. Erzurum, Gümüşane ve Bayburt taraflarında Kazan'daki gibi korçak, Akhisar (Manisa)da kurçak aynı oyuncaktır. Fakat bunun menşede şamanlıkla ilgisi vardı. — Oğuz göreneklerinden devamı olarak, bu ke-lime, Ozan, Kopuz, İkli, Oyun, Türkü, Yıl, Ezgi gibi sözlerin batıya intikal tarihinden bir hatıradır. Kurçak sonradan oyuncak adı olmuş, arapça ve farsçaya geçmemiştir. — Farsçası şudur: "Titi: Çocukları susturup avutmak ve işgal etmek için mumdan, hamur ve sair şeylerden düzdükleri surete derler; kukla ve oyuncak tabir ederler,, (Âsim, Burhan-ı Kaati).

Bebeğin beşikte mırıldanmaya başladığı heceler arasında Gu, Âgu, Ö, Uma gibiler vardır. Anne bunlara birer ek katarak ağucuk, umacı, öcü gibi telkinci sözler yapmıştır. Gogoşuk da vardır.

Çocuk daha büyüyünce "kuş dili,, oyunu başlar: meselâ "hava çok soğuk,, yerine hacavaca çocuk sogoçuk denektir. Kargacası da vardır; bunda Hağavavaga çocuk, sogoçuk olur. v.s. Musiki kulağım dolayısıyla kendim bu ovunda pek becerikli idim, hic takılmazdım. Çocukluk hatıralarımdandır. Çocuk dilinden nice şeyler doğmuştur.

Ee: tapsin: tav tay: attâ: tıpıs tıpıs; kuku; hoppala; dandini; kaka; cici; kuçukuçu; pis: havhav gibi çocuğa muhatap sözlerden birleri yansımalarıdır. Başka dillerde de andırışlıları tesadüfen var: meselâ bizdeki cici farsçada "cucu,dur; italyançada "gin-gillo"; fransızcanın "joujou,, (oyuncak) kelimesini andırıyor. Kırgızlar anneye cice diyorlar. — Kaka, pis şey demektir. Rumcaya bağlamak isteyenimiz çıktı. Fakat Kaşgarlı Mahmut "kakaç,, şeklini vermişti. Çocuk "k" sesini geç öğrenir demiştik. İhtimal ki önceleri bu sesteki korçak: kakışık, kokuşuk gibi kelimelerde de bu kapkara ses hep yer alır. — (C) ile başlayan kelime türkcede bilâkis pek az olduğu halde "cici,, pek cici bici bir sözdür: cicanne'yi her yavru sever. Fransızcanın çocuk dilinde "dodo,, zede-ki ee'nin karşılığı, "dada" ise Türk çocuğu-

Geçen Yüzyılda:

SARIGÖL DÜĞÜN GELENEKLERİ

Yazan: Osman SAYGI

"Damla, dergisinde üç seri halinde "Sarigöl Türklüğü ve Atatürk" başlıklı bir yazım çıkmıştı (1).

Orada Sarigölün, Düğün âdetlerine temas etmemiştim.

Büyük Atatürk'ü iyice tanımak için onun geçmişini bilmek gerekir. Annesi Zübeyde Hanımın memleketi olan Sarigölün eski Türk âdetleri, gelenekleri araştırmaya toplanmağa, incelenmeğe değer konulardır. Türk Ansiklopedisi "Atatürk, madde sinde "SARIGÖLLÜ, Feyzullah ağanın kızı, Zübeyde Hanım (2) diye geçer. Halbuki "güll,le ilgisi yok. Göl'le alâkası var. O, "Sarigöl, olsa gerek. Sarigöl, deyiminden; Enver Behnan Şapolyo (3), Ali Kemali Ak-süt (4), meşhur Alman mareşalı Golç Paşa eserlerinde bahsediler.

O, gölün çevresinde 1923 mübadelesinden önce şu köyler sıralandı: Haydarlı, Cuma, Cerelli, Topçular, Erdöğmü, İnobası, Kozlu köy, Karaağaç, Bayraklı, İslâmlı, Pecalılar, Karacalar, Ciciler, Keçiler, Demirciler, Dedeler, Tekeler, Kalburcular, Topçular, Saranlar, Saltıklı, Göztepe, Diyenni, Dörtali v.s. (5).

Hep bunlar, Büyük Atatürk'ün anacığı'nın obaları imis. Buradaki düğünler pek canlı ve ilâhî çekici olurlar. Bir köyden diğer köye kız almaya gidenlere "gelinalcılar denirmiş.

Bazan bir kabile 400 - 500 kişivi bulurlar. Bu gidis bir nevi sevas gösterisi halini almış. En önde giden 2-3 kişiye: (Testemelci), öncü denirmiş.

Öncüler, Kafilenin en önünde gider. sağ sol, serivi ilerivi gözetirlermiş.

Testemelcilerin arkasında, onbes

nun dahdah dediği attır; "dandin, (fiili: dandiner) karşısında farklı anlamıyla tesadüfen dandini vardır. (Fransızcanın anlamı sallanarak alık gibi yürümektir).

Çocuk dili sözlerinin pek azı büyüklerin dilinde yer saklamış, bir kısmı lügatlarda yer bulmuştur. Yurt semtlerine göre fark ve çeşitlerin daha sıkı aranması gerekir. Konu düşündürücüdür.

bayrak taşıyan olurlar. Al - yeşil hilâli, besmeleli sancaklar yer almış.

Bayrakların gerisinde 100 - 200 atlı bulunurlar. Atlardan sonra davul ve zurnacılar yer almış. Nihayet yayalar kafileyi takip ederlermiş.

Gelinin köyüne yaklaşıldığında, testemelciler ve atlılar atlarını sürerler. Bayraklar, sancaklarını dalgalandırıyorlar.

Bu gelenekleri, karşı taraf öyle alkışla karşılamazlar. Sopa ve taş gösterirlermiş. Bazan bu çatışmalar, kanlı hâdiselere sebep olurlar.

Her iki taraf gücünü kuvvetini göstermiş. Öyle, kolay gelin alma; öyle kolay gelin verme yok. Her iki taraf kahramanlığını yiğitliğini gösterecek: ondan sonra uzlaşacaklar, ahbab olacaklar, akrabalar olacaklar.

Yiğit insanlardan kız alınır. Yiğit insanlara kız verilirmiş. Korkaklar adamdan sayılmazmış.

Bazı köylere bu yüzden zor girilir — mavi, kırmızı kuvvetler gibi — ceng sahanesi olurlar.

Zorla köyün meydanına girenler, bayraklarını dikerkörmüş. Bayraklara, gelin tarafı köylüler gelir — şal, çuha — peşkir — asarlar.

Gelinin bineceği at da gelin gibi işlemeli peşkirler, ve gömleklerle donatılmış.

Sonra, köyün meydanında münasip bir yerde atıcılık — nişan talimlerine, denemelerine geçilirmiş.

250 - 300 metre ileride bir kiremit parçası dikilir. sıra ile ona ates edilirmiş.

(1) Damla dergisi, sayı 116, 117, 118, yıl 1959.

(2) Türk Ansiklopedisi, Atatürk maddesi, cilt 4. Sayfa: 88.

(3) Enver Behnan Şapolyo, Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi, sayfa, 15-16 Ankara, 1944

(4) Tepedelenli Ali Paşa, Ali Kemali Ak-süt. İktbal Kitabevi 1939, sayfa: 10, İstanbul.

(5) Damla Dergisi, Sayı 116, sayfa 7.

İnanmalar :

İSTANBUL'DA HALK İNANMALARI

Derleyen: Salih NEZİHİ

1 — Sağ göz seyirirse iyilik, sol göz seyirirse kötülük görüleceği sanılır.

2 — Sağ avuç kaşınırsa para gelir, sol avuç kaşınırsa elden para çıkar.

3 — Tırnaklar üzerinde beyaz lekeler halinde olması yeni elbise giyileceğinin delilidir.

4 — Ayakların altı kaşınırsa yola gidilir.

5 — Kavak ağacı alt dallarından yaprağına dökmeğe başlarsa kış çok olur.

6 — Karıncalar yuvalarından kaçarsa çok yağmur yağar.

7 — Ağaç yaprakları aşağı doğru sarkarsa yağmur yağar. (—)

8 — Sünbül Efendi türbesinin avlusunda bulunan incir ağacındaki zincir yere düşerse kıyametin yaklaştığı söylenir.

9 — Evde ördek, domuz, tavşan, keklik beslemek uğurlu sayılmaz.

10 — Evde tavşan beslenirse aile arasında geçimsizlik çıkar.

11 — El ve yüz eteğe silinirse yoksulluk başgösterir.

12 — Ayak yoluna nalınsız girilirse fakir düşmek tehlikesi ile karşılaşılır.

Hedefe isabet olmadan, gelin hareket edemezmiş. Birinci gelenin tüfeğinin namlusuna gelinin yakınları bahşişlerini asarlar.

Davulcular, zurnacılar kız evinin önünde, gelin çıkıncaya kadar, matem havaları çalarlarmış. Gelin köyden, ayrılırken, yine silâhlar konuşurmuş. Bayraklar dalgalandırılır, gelin atlıların ön safında yer alır ve bir zafer genliği ile köye dönülmüş.

İhtiyar amcam, Sarigöllü Uçanalı Süleyman Çavuş, bunları anlatırken "Hey, bre evlât, nerde o eski günlerin genliği, derdi. (6)

İşte, serhadlerin eşisindeki eski Türk düğünleri böyle olurdu.

(6) Amcam, Süleyman Çavuş, Sarigölün çalgıcılarını anlatırken, o sıra, en meşhur çalgıcı Seda (Sadullah) çingeneydi der.

Sedo, müthiş harp havaları — O Viyanaya gidişleri, dönüşleri — çalardı, diyor. — O.S.

13 — Giyilmiş elbisenin herhangi bir yerini elbiseyi giyen kimsenin üzerinde dikmek, o kimsenin iftiraya uğramasına sebep olur.

14 — Süpürge üstüne değerse o kimse uyuz olur.

15 — Yılanın üzerine sıcak su döken kimsenin dili tutulur.

16 — İncir ağacının altına abdest bozan kimse hastalanır.

17 — Arslan aksırmış, kedi hasil olmuş.

18 — Eskiden fare yokmuş. Nuh peygamberin Tufanda bindiği gemiye almış olduğu domuz aksırmış, fare meydana gelmiş.

19 — Kaplumbağa insanmış, fırıncılık eder, ekmeğe çıkarır, satarmış. İşinde hile yapmış, hamur teknesi sırtına, fırın küreği altına geçmiş, kaplumbağa meydana gelmiş.

20 — Ağırlık vermeğe başlayan bir misafirin safire münasip bir şekilde yarpuz denilen yabancı nane yedirilirse hemen kalkıp gider.

21 — Hoşlanılmayan bir misafirin pa-bucuna kükürt tozu dökülürse hemen kalkıp gider.

22 — Zan altında olan bir kimseye bil-dircin dili yedirilirse her şeyi söyler. Bunun için halk arasında ketum olanlara "bildircin dili yedirmeli, derler.

23 — Horozun kursağından alınan taş ağızda tutulursa susuzluğu giderir. Bu taş yanında bulunduran kadın güzel görünür. Aynı taş yanında taşıyan erkeğin kuvveti artar.

24 — Tavşanın kalbini kurutup sağ bazuşunda taşıyan kimse iyi silâh kullanır.

25 — Yeni kurulacak bir evin temeli atılırken kurban kesilir, temelini dört köşesine madeni para gömülür. Ev yapıp bittikten sonra tekrar bir kurban keksilip ev sahipleri kurbanın üzerinden atlarlar. Bu suretle yeni kurulan yapı sahipleri için hayırlı ve uğurlu olur.

26 — Bir eve ilk taşınıldığı zaman o evin ocağında önce helva veya buna benzeyen bir tatlı pişirilir. Bu takdirde o ev

de ağız tadıyla yaşamak mümkün olacağına inanılır.

27 — Yeni taşınılacak eve eşya götürülmeden önce bir Kur'anı Kerim, bir miktar şeker ve bir de ayna götürülür. Bu suretle evde huzurla vakit geçirileceğine inanılır.

28 — Cumartesi günleri yıkanan çamaşır kederli kirletilir. Bunun için komşunun cumartesi günü çamaşır yıkadığı görülürse ocağını söndürmek ve onu çamaşır yıkamaktan vazgeçirmek icabeder.

29 — Bir çocuk dünyaya geldiği zaman ona önce don giydirilir, donansın diye; sonra sarı ipekle işlenmiş gömlek giydirilir, sarılık olmasın diye, Hatta bu gömlek hiç evlenmemiş bir kıza diktirilir.

30 — Yeni dikilen çamaşırı ve elbiseyi ilk defa cuma günü giyen sevap kazanır, pazar günü giyen güzel ve yakışıklı görünür.

31 — Yeni dikilen bir elbisenin parçası sokağa atılırsa, o elbise gezerek eskitilir.

32 — Sokakta cenazeye rast gelince tabutun arkasında yedi adım yürümek lâzımdır. Aksi takdirde insanı ağırlık basar.

33 — Bir kimsenin karşısında ona doğru dönerek kuşak bağlanır veya düğme iliklenirse o kimsenin kısmeti bağlanır. Onun için bağlanan kuşağı ve iliklenen düğmeyi hemen çözelidir.

34 — Kırmızı elbise giydirilen çocuklara nazar değmez.

35 — Bir gelin giydirilirken başına tacını koyan kimse her halde evlenmiş olmalıdır.

36 — Kulağı çınlayan kimse, bir tanıdığının kendisinden bahsettiğine inanır.

37 — Ceplerinin birinde özerlek tohumu taşıyan kimse nazardan kurtulur.

38 — Baharda leylekler geldiği zaman leyleği ilk defa gören kimse için yolculuk mukadderdir, leyleği ilk defa otururken gören kimse o yıl içinde memleketinden ayrılmayacak demektir.

39 — Kapağı ve yağmurlu bir günde güneş batarken etrafındaki bulutlar dağılır, aydınlık ve kızılık olursa, ertesi gün havanın güzel olacağına hükmedilir.

40 — Akşam ezanından sonra komşuya ateş vermek evin bereketini kaçırır.

41 — Saksagan kuşunun ötüşünü işitmek hayırlı bir haber alınacağına delilidir.

42 — Gözlerinde kan gibi kırmızı ben o-

lan kimsenin nazarı çok değer.

43 — Tavuk çok yumurtasını diye ilk yu murtasını küle gömmek âdettir.

44 — Sofrada kaşıklar daima açık durur sa evde bereket olur.

45 — Sabahleyin evden çıkan ihtiyarlar yollarının kesilmesini iyi saymadıkları için önderinden kimseyi geçirmezler.

46 — İki kişinin aynı havlu ile aynı zamanda yüzlerini silmeleri iyi değildir.

47 — İç ve dış pantolon ayakta giyilir se fakirliğe sebep olur.

48 — Ocağın içinde yanan odunu su ile söndürmek kötüdür, böyle bir işi âdet eden kadının evi yıkılır, ailesi perişan olur.

49 — İnsan ilk gittiği bir evde yatarsa ilk lokmasını saklayıp yastığının altına koymalıdır. Bu takdirde gördüğü rüya muhakkak gerçekleşir.

50 — Üzerinde yeşil kâfuru bulunduran kimseye büyü isabet etmez.

51 — Çocuğu olmayan kadınlar, lohusa nın sonunu alarak hamamda üstüne oturlurlarsa çocukları olur.

52 — Pazar günü alaturka saat bir ile on iki arasında "Elem tere Keyfe," suresi bir kâğıda yazılarak evin duvarında bir yere sokulursa o evde oturan karı kocanın birbirlerine çok bağlı kalacakları söylenir.

53 — Her gün bir şekere yedi Elhamdülillah suresi okunur ve o şekerle herhangi bir şey pişirilecek olursa pişirilen şeyi yiyen veya içen erkek karısını çok sever. Bunun gibi kırmızı bakıra, yedi defa "Mehmet bin Ahmet," yazılır ve bu bakır ateşe sokulursa erkek karısına çok bağlı kalır.

54 — Kesilen kadın tırnağı mangalda yakılarak bibere karıştırılıp haberi olmaksızın erkeğe yedirilirse o erkek karısına bağlanır.

55 — Demirciden demir tortusu alınıp kaynamış suya atılır, onunla yıkanılırsa bir kimseye yapılan büyü tesirsiz kalır.

56 — Leylek pıslığı, kana, zırnık, iğde çerkeği mangalda ayrı ayrı yakılırsa büyü bozulur.

57 — Masal söyleyen kadınları dinlerken dalgınlık içinde kalanların dalgınlıklarını gidermek için masal arasında masal söyleyenlerin tuhafılık yapmaları âdettir.

Anadolu Köy Orta Oyunları :

PARAYI VER

Yazan : Şükrü ELÇİN

I

(Oyunu, sonbahar akşamlarında fin - dıkları (yeşil kabuklarından ayırmak için toplanan ırgatlar oynar.)

Oyuncular:

1) Hamamcı (hamamcı kıyafetinde), 2) Müşteri (Karadenizli kıyafetinde), 3) Müşterinin oğlu (Karadenizli kıyafetinde), 4) Kadı (Sarıklı, cübbeli, şalvarlı, bıyıklı. Elinde tesbih var.) 5) Kadının arkadaşı (setre pantolonlu ve kravatlı.) 6) Mübaşir. 7) Polis.

(Hamamda yıkamış olan iki müşteri para vermeden kaçmak üzere iken hamamcı önelirine çıkar.)

Hamamcı — Hey! Bre nereye gidiyor - sunuz? Çıkarın paraları. Parayı verin!

Müşteri — (Oğluna döner. Makamla şunları söyler:) Haydada oğlum parayı ver; haydada oğlum parayı ver!

Müşterinin oğlu — (Ceplerini arar. Bir şey bulamaz. Ters-yüz eder. Makamla şöyle cevap verir:) "Vallahi baba kayboldu. Vallahi baba kayboldu."

(Baba oğul bir ağzdan makamla) "Rayrara rara, rayrara ray.. Rayrara rara, rayrara rayy..." derler.

Hamamcı — Sizi gidi edepsizler! Ben dolandırılacak adam mıyım. Haydi söktülün paraları.

Müşteri — (Makamla) Haydada oğlum parayı ver, haydada oğlum parayı ver!

Müşterinin oğlu — (Makamla) Vallahi baba kayboldu. Vallahi baba kayboldu! (İkisi birden)

"Rayrara ra.. ra.. Ray, ray, ray..."

"Rayrara ra.. ra.. Ray, ray, ray..." (Hamamcı hiddetlenir. Bağırmağa başlar.)

Hamamcı — Dolandırıcı var! Dolandırıcı var! Polis yok mu Polis! Polis! Yetişin!

(Polis, seyirciler arasında oturduğu ve gılgılandığı yerden çıkıp gelir.)

Polis — (Yüksek sesle) Ne var! Ne oluyor burada! Çağırın, bağırın kim?

(Hamamcı heyecanla polise doğru koşar. Müşteri ile oğlunu işaret eder.)

Hamamcı — Polis Efendi, bunlar ha -

mamda yıkandılar. Para vermeden kaçacaklar.

Polis — (Müşterilere döner.) Haydi bakalım hamamcının parasını verin! Ayıp yahu! Hamamcıya da yazık!

Müşteri — (Makamla) Haydada oğlum parayı ver, haydada oğlum parayı ver.

(Müşterinin oğlu aynı makam ve jestlerle cevap verir.)

Müşterinin oğlu — Vallahi baba kayboldu! Vallahi baba kayboldu!

(İkisi birden)

Rayrara ra.. ra.. Ray, ray, ray...

Rayrara ra.. ra.. Ray, ray, ray...

Polis — (Tok bir sesle) Bu iş burada hallolmayacak! Haydi bakalım düşün önüm. Doğru kadının yanına!

(Polis, hamamcı ve müşteriler meydanı terkederler.)

II

Kadı, aynı meydana, yüksekçe bir yerde köşede şilte üzerinde diz üstü oturmuştur. Karşı taraftan evvelki oyuncular birer birer gelip kadının önünde ayakta dururlar.)

Kadı — (Hepsine birden) Hayrola! Söyleyin bakalım derdiniz nedir?

Polis — (Kadıya) Kadı Efendi, bu adamlar şu biçarenin hamamında yıkamışlar. Sonra da para vermemişler! Verin dedim. Oralı olmadılar. İşte bunun için geldik.

Kadı — (Hamamcıya) Doğru mu polis efendinin söyledikleri?

Hamamcı — Evet efendim. İş Polis efendinin söylediği gibidir.

Kadı — (Müşteriye) Parayı verecek misin? Yoksa dayak atıtırıp hapse tiktıra - yım mı?

Müşteri — (Oğluna döner) Haydada oğlum parayı ver; haydada oğlum parayı ver!

Müşterinin oğlu — (Makamla) Vallahi baba kayboldu. Vallahi baba kayboldu!

(Müşteri ile oğlu birlikte şu nakaratı tuttururlar.)

"Rayrara ra.. ra.. Rayrara ray.. ray..."

"Rayrara ra.. ra.. Rayrara ray.. ray..." (Müşterilerin bu ahenkli sözleri kadını yumuşatır. Coşup meydana iner. Söylenen makama uyararak oynamaya başlar. Sonra

müşterilerin makamını taklit eder.)

Kadı — Kırk senedir kadıyım, böyle dâva görmemiş; kırk senedir kadıyım, böyle dâva görmedim.

(Kadı birden kendine gelir. Tabii bir ifade ile)

Hay Allah! Bu ne biçim iştir. Muhakemenizi tâlik ettim. Haftaya gelin!

(Hepsi birden meydanı terkederler.)

III

(Kadı seyirciler arasından tekrar gelip şiltesine oturur. Biraz sonra arkadaşı görünür.)

Kadının arkadaşı — (Temenna eder) Selâmünaleyküm.

Kadı — Ve aleykümüsselâm. Hoş geldin bey birader.

Arkadaşı — Hoş bulduk. Ne var, ne yok. Haber olsa olsa sizde olur.

Kadı — İyilik, güzellik. Tam zamanında geldin bey birader. Yarın muhakemem var. Gelecek olursan iyi vakit geçirirsin. Yalnız bir şartım var. Dâva sırasında oturduğun yerde oynamıyacaksın! Ağırbaşlı, şöyle usturuplu o turup dinle.

Kadının arkadaşı — Ayıp ettin bey birader. Mahkemede böyle hafiflik olur mu Beni deli mi zannettin!

Kadı — Kusura bakma bey birader. Bana da güvenme, Fazla sorma, yarın gel.

Kadının arkadaşı — Pek alâ! Pekalâ! Olur, sana deli olmadığımı göstermek için gelirim. Allahısmarladık (Gider).

Kadı — Güle güle, benim ağırbaşlı dostum.

(Arkasından kahkaha ile güler. Seyirciler de gülüşürler.)

IV

(Kadı ayağa kalkar. Meydana iner. Bir yarım daire çizerek 3 - 4 dakika dolaşır. Sonra tekrar yerine gelip oturur. Az sonra seyircilerin arasından arkadaşı görünür. Yaklaşıp selâm verir. Ve Kadının soluna konmuş arkalıksız iskemleye oturur.)

Kadı, sarığına, cübbesine çekidüzen verir. Üç kere öksürür. Mübaşiri, çağırır. Mübaşir seyircilerin arasından gelir.)

Kadı — (Mübaşire) Geçen haftaki adamları çağır, gelsinler.

Mübaşir — Başüstüne efendim.

(Mübaşir, bir sağa, bir sola gittikten sonra dönüp meydan ortasına gelir. Yüksek sesle çağırmaya başlar.) Ahmet oğlu Hasan, Hasan oğlu Hüseyin, Gülşah oğlu Abdullah, Polis Nuri.

(Dâvacı ile dâva edilenler ve polis yavaş yavaş kadıya doğru yürürler. Kadının önünde sıralanırlar.)

Kadı — (Hamamcıya) Şu hamam meselesi idi değil mi? Anlat bir daha bakayım.

Hamamcı — (Boynu bükük, fakat hakından emin olarak) Kadı Efendi, bu adam la oğlu hamama geldi. Yıkandılar. Para vermeden kaçmak istediler. Ben de polisi çağırdım. Gerisi bildiğiniz gibi.

Kadı — (Polise) İş böyle mi oldu?

Polis — Efendim, hamamcı doğru söylüyor.

Kadı — (Müşteriye) Ahmet oğlu Hasan, parayı verecek misin Yoksa deliğe tıktırayım mı?

Müşteri — (Oğluna döner) Haydada oğlum parayı ver, haydada oğlum parayı ver. Müşterinin oğlu — (Makamla) Vallahi baba kayboldu. Vallahi baba kayboldu! (Baba, oğul bir ağzdan)

"Rayrara ra.. ra.. Rayraray, ray.. ray.."

"Rayrara ra.. ra.. Rayraray, ray.. ray.."

(Müşterilerin bu lâubali makamlı tekerlemesi, Kadının arkadaşının sinirlerinin gevşemesine; önce yerinde, sonra meydan ortasına çıkıp oynamasına sebep olur. Kadı arkadaşının hareketlerine kahkahalarla güler. Bundan cesaret alan diğer sanıklar ve seyirciler gülüşmeğe başlarlar.)

Kadı — (Arkadaşına) Ne oldu bey birader, hani bana söz vermiştin! Bu değişme nasıl oldu?

Kadının arkadaşı — (Kadıya yaklaşıp) Bu heriflerde bu âhenk varken ne ben sözümde durabilirim; ne de hamamcı parasını alır.

Kadı — (Arkadaşının sözlerine uyar. Dâvacıya yüzünü çevirir.) Anlaşıldı. İş bitti. Kararı verdim. Müşteriler beraet etti. (Seyirciler gülerler. Oyuncular meydanı terkederler.)

(Oyun, Trabzonun Of kasabasına bağlı Fındıkoba köyünden Hamit Buluttan tesbit edilmiştir.)

Musiki Konuları:

HALK MÜZİKLERİNDE DİZİLERİN TARIFI

II

Yazan: Halil Bedi YÖNETKEN

miştir. (Do, re diyez, mi, fa, diyez, sol, la, si, do) gibi bir dizi için de (ikinci derecesi tizleştirilmiş Fa modu) - do üzerinden şed olarak - (artık dörtlü majör dizi) (re, mi, fa, sol diyez, la, si bemol, do) dizisi için de (dördüncü derecesi tizleştirilmiş bir natürel minör gam) ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeler bize bu kitapta, özellikle bizim dizilere benzer dizilerin ne şekilde tarif ve izah edilmeye çalışıldığını gösterir.

Şimdi Rumanyayı bırakıp başka bir tarafta geçelim: Uspenski ile Belajef'in müste reken yazdıkları (Turkmentskaya Muzika) — Türkmen müziği — 378 sayfalık eserde yazarlar kitabın 61 - 62. sayfaalarında Türkmen müziğinde kullanılan dizilerden (La, si bemol, do, re mi, fa, sol, la) dizisi için (Frijiyen) — bizim Kürdi, Kürdili Hicazkâr dizileri gibi —, tabii minör dizisi için (Eoliyen), (La, si, do, re, mi, fa diyez, sol, la) dizisi için (Doriyen), — Bizim Hüseyin ve benzeri diziler — (La si, do diyez, re, mi, fa diyez, sol, la) için (Mixolidyen — bizim acemli Rast dizisi gibi —, (la, si bemol, do, re, mi bemol, fa) dizisi için (hipofriyen) — bizdeki acemli Segâh gibi — hep kilise tonları terimleri kullanmışlar, (la si bemol, do, re, mi, fa diyez, sol, la) ve hicaz tipi diziler için de (yukarıdaki modlarla ilgisi olmayan modlar) demişlerdir. Hatırlatalım ki S. Dragoi de Doric, Fricik, Mixolidik, Eolik. gibi kilise müziği terimleri kullanmış ve meselâ bizim Nikriz tipi diziyi (Dördüncü derecesi tizleştirilmiş modul doric) şeklinde tarif etmişti.

Meshur Çek folklorcusu ve ressamı Ludvik Kuba (Slav ezgileri peşinde geziler) adlı 734 sayfalık eserinin (Bosna Hersekde şarkı ve müzik), (Bulgar Müziği tonları) başlıklı fasıllarında her iki bölge ezgilerini gene kilise tonları terimleriyle tarif etmiştir. Yalnız başkalarının (mol dur) dediklerine o, büyük üçlü ve küçük altılıdan mürekkep diziyi önce dur, sonra mol aralıklardan ötürü (dur mol) adı vermiştir. Bizim Uzzal nevi hicaz ve benzeri bir kaç diziyi özel isim bulamamış, Hicazkâr tipi dizi için (Bu

Halk müziğinde kullanılan tonlar ve diziler hakkında bolca neşriyat yapan memleketlerden biri de Rumanya'dır. Geçen yazımızda S. Dragoi'nin dizilerimize benzer diziler hakkındaki tahlillerine temas ettilik, bu yazımıza aynı memlekettten fakat başka bir kaynaktan bazı bilgiler sunmakla başlayacağız. Bu kaynak, 1797 de doğan, 1854 te ölen bir Rumen müzikçisinin adını taşımaktadır: "Anton Pann,, 366 say - falık kitapta konumuzla ilgili noktalar kitabın "Genul diatinoc,, başlıklı faslında bahsediyor. Orada bildiğimiz majör tipi iskala için, daha başka yerlerde olduğu gibi, (mollern majör) tabiri kullanılıyor. Bundan başka yedinci derecesi yeden, hassas notlamıyan, tonik altı olan (Tonikaltılı majör) modından (mod de sol) sol makamı diye bahsediliyor ki bu tampere olarak bizdeki acemli Rast, diğer ifade ile majör gamın yedinci derece dizisidir (Mixolidiyen). Mi - nör dizi tipleri kitapta şu kategorilerde top - lanmıştır: (Tabii minör), (altılı bazan büyük bazan küçük minör), (sınırlı ses genişliği - Amnitus - ni hâvi nedefinit minör), (peste altıncı derecesi altere edilmiş minör) - bizde ana dizide fa natürel, fakat peslerde fa diyez alan uşşak dizisi gibi. (Genul Cromatik bahsinde de bizim Hicazkâr tipi dizi için (2 ve 6. dereceleri pes - tleştirilmiş majör tipi dizi) - do, re, mi, bemol, fa diyez, sol, la, si, do - dizisi için de - bizim eviçli nikriz - (Dördüncü derecesi tiz - leştirilmiş çıkıcı melodik minör) denilmiş - tir. Başka bir yerde bizim acemli nikriz tipi dizi için (Dördüncü derecesi tizleştirilmiş Fa modu) denilmiştir. Yani majör gamın yedinci derece dizisi fakat dörtlü artık - re üzerinden şöyle bir dizi: (re, mi, fa, sol di - yez, la, si, do, re) - Bizim şeddiaranan dizi - ki zirgüleli hicaz, zirgüleli suzinak, hi - cazkâr, suzidil ve evicara dizilerinin şed - didir - (re, mi bemol, fa diyez, sol, la, si bemol, do diyez re) için keza (iki ve altıncı dereceleri pesleştirilmiş majör dizi), Majör - ün üçüncü derece dizisi için (Mi modu), yedinci derece dizisi için (Si modu) denil -

BİLMECELER, BULMACALAR**I****Derliyen: Faik AKÇIN****A**

Açıldı sandık, döktüldü fındık: **Keçi pislği**
Adı var, kendi yok: **Şeytan**
Adı var, toprağı yok; denizi var, suyu yok: **Harita**

Afakanım geldi, olşanın geldi, balaban bakışlı, keklik sekişli, narin turuncu, kızların birinci, bana bir sancı; öldüm bayıldım, gördüm ayıldım. Eller elası, eltabancası, kolluk sopası, gül gülistan, içinde oturur abanozlu kadın: **Kurbağa**

Ağaca bir karga kondu, galk dedi, guk dedi; bu dünyada beş şeye çare yok dedi: **Ovaya nal, yumurtaya sap, denize kapak, dünyaya dayak, göğe merdiven.**

Ağaca çıkar, insan değil; semeri var, eşek değil, yazı yazar adam değil: **Sümüklüböcek**

Ağaca çıkar, adam değil, yazı yazar kâtip değil, boynuzu var, inek değil, yük taşır, eşek değil: **Sümüklüböcek**

Ağaç başında sarı kedi: **Kaysı**

Ağaç üstünde kilitli sandık: **Ceviz**

Ağacın üstünde kara tavuk yatar, düşerim diye korkar: **Zeytin.**

Ağzi açık aya bakar: **Dibek**

Ağzi ho ho, kulpu diko, deliği izzo, zortada zirtö: **Yayık'**

gam için münasip bir isim aramaya lüzum görmedim, o çoğu zaman oriyantal adı altında anılan dizidir) demiştir. Bizim Hümayun tipi hicaz için de (Minör dominant dizisi) demmiştir. — (La. si bemol, do diyez, re, mi, fa, sol, la) dizisi re minörün dominant, yani beşinci derece dizisidir. Bizim zirgüleli hicaz için de (Oriyantal dizi) tabiri kullanmış ve bu dizinin bütün Balkanlarda çok yaygın ve makbul olduğunu söylemiştir.

Kuba, Balkanların eski devirler müziğinin canlı bir müzesi halinde bulunduğu kanidir. Tahsilde bulunduğum zamanlarda gerek Aloiz Haba ve gerek Prof. Şin gibi bilgilerin de dizilerimizi kilise tonları terimleriyle izaha çalışmışlardı. Bütün bunlar, halk ezgilerinin içinde yaratıldıkları dizilerin kilise tonları veya gamları ile, izahını ifade eder. Gelecek yazıda bu bahse devam edeceğiz.

Ağzi içinde dil, haydi bunu bil: **Kaval**
Ağzi var, dili yok; nefesi var, canı yok :

Körük

Ağzi var, dili yok, insan gibi konuşur :

Mektup

Ağza var. dili yok, karnı var barsağı yok:

Çorap

Ağzi var, dili yok; kolu var, ayağı yok ; karnı var, barsakları yok. **Desti**

Ah ne idim, ne idim, samur kürklü bey idim; felek beni şaşırttı, kızgın küle düştürdü: **Kestane**

Ahu gelir, vahu gelir, ardından bir dahi gelir, ardından bir dahi gelir, ardından su lu umman gelir. **Sofra, limon**

Ah bu felek neyledi, beni bağı köle eyledi: **Süpürge**

Ah mini mini, bir küçük sini: **Mercimek**

Ah benim güzellerim, sere serpe gezenlerim, inci boncuk dizenerim : **Yaz**

Aheste beste, her gün kafeste, yem yer su içmez; bu da bir neveste: **İpekböceği**

Ak akça karalar, birbirini kovalar: **Deniz dalgası**

Aktır tarlası keradır tohumu — doku ması elle ekilir, dille biçilir: **Yazma - okuma**

Ak orman, sivri tepe, can alır, can kur tarır: **Koyun, kurt — köpek, çoban**

Aksarayın ortasında sarı sultan oturur : **Yumurta**

Ak gülüm nereden gelirsin, kan elinden kan değmedik kenarımdan: **İnek ile süt**

Akşam saçarım, gündüz toplarım: **Yıldız**

Akşam gezer, gündüz kaybolur: **Yıldız**

Akşam gelir, sabah gider, bize: **Haydi, evlere der; yüzü kara, gözü kara, dolar bütün sokaklara, süsler onu ay'a yıldız ; o güneşten korkar yalnız, daha ufuk ağarırken, kaçır gider, bilmem neden? Darılmıştım ona ben, bil adını nedir? Akşam**

Alçacık tatar, simit satar . . . (dinliyen bulsun)

Alçacık boylu, kadife donlu: **Patlıcan**

Alçacık dağdan kar yağar: **Elek - um**

Alçacık dallı, yemesi ballı: **Cillek**

Alçacık tepe tıkrılı = çimbilli küpe

Nohut - Kızılçık

Alçacık çınar, pıral pıral yanar: **Gelin**

Alçacık mezar, dünyayı gezer : **Ayakkabı**

Alçacık eşek, et taşır: **Takunya**

Alçacık damdan kar yağar: **Değirmen**

Al eline, koy cebine: **Mendil**

Aldım sopayı, dolandım Tepeyi: **Jilet**

Al renk, mor renk; acı dilli, acı sözlü ,

onsuz olmaz, yemek özü: **Soğan**

Aldır abası, yeşildir cübbesi; bunu bilmiyen eşek sıpası: **Kiraz**

Al rengine bakılır, kadehlere dökülür , buram buram tüterken önünde diz çökülür:

Çay

Allah yapar yapısını, kullar açar kapısını:

Karpuz

Allah yapar yapısını, demir açar kapısını:

Karpuz

Allah görmez, insan görür: **Rüya**

Allahın aklı, boynuna taktı; altı gözlü

on ayaklı: **Çiftçi**

Allahım zıp dedi, seni buraya kim dikti?

İç kovuk, dış taş: **Minare**

Altı derin, üstü saman; aman efendim

aman: **Nargile**

Altı derya üstü nar, öyle leziz bir şey ki

padişahlar el sunar: **Nargile**

Altı gen gözlü, hem de tatlı, fakir ile

sözlü, zengin harcı: **Bal**

Altı hasır, üstü hasır; içinde var, bekçi

basır: **Kirpi**

Altı kaz, üstü nar, oturdu hünkâr, çıktı

sadekâr: **Kül — ateş — tencere — pilav**

Altı kızıl alâmet, üstü kara melâmet; yaş

koydum, kuru çıktı, sallı alâ Muhammed:

Ekmeç

Alta koydum poturu, dam üstünde otu

zur: **Baca**

Anasını sattığım poturu, dam üstünde

oturur: **Bağ**

Alt katı oduncu, orta katı uncu, üst katı

derici: **İğde**

Altından girerim, üstünden çıkarım, yine

çinde kalırım: **Entari**

Altı manda, üstü keçi; içinde bir kara

softa: **Ayakkabı**

Altı manda yüzü keçi; çayra girdi: **Ayak**

tabı

Altı manda üstü keçi minareye çıkar

ken gördüm: **Ayakkabı**

Altı mermer, üstü mermer, içinde sarı

ceylan gezer: **Dil**

Altı mermer üstü mermer, içinde bir dilber oynar: **Dil**

Altı mermer üstü mermer, içi buruşuk Ömer: **Ceviz**

Altı pınar içilir, üstü çemen biçilir: **Koyun.**

Altı perçin, üstü perçin, içinde bir çift şah güvercin : **Göz**

Altı sırma üstü sırma içinde dilber ana. (Dinliyen bulsun)

Altı siyah, üstü kırmızı: **Kibrit**

Altı taş, üstü taş, içinde bin bir baş :

Hamam

Altı tahta, üstü tahta, içinde bir kara zâlim softa: **Kaplumbağa**

Altı toprak, üstü toprak, içinde bir sarı

yaprak: **Ölü**

Aman gözler, canım gözler, beni gizler , eli gözler: **Kafes**

Amerikada bir, Afrikada bir, Avrupa ve Asyada hiç, Türkiyede üç: **Bu kotaların yâzılarında görülen noktalar:**

Ana bir kız doğurur ne ayağı var; kız bir ana doğurur, hem ayağı var, hem eli: (Duyan, okuyan bulsun)

Anada değmez, babada değer; halada değmez, amcada değer; vallahî değmez, billahî değer: **Dudak**

Anamınki taze taze, babamınki bir en daze: **Enginar**

Anam dedi: git çarşıya, çarşıdan al havayı, havayı bulamazsan dervavı, dervayı bulamazsan kıc içi al gel: **Hava: kuştur , derya, balıktır, Kıç içi, yumurta**

Anası yaylan kadın, babası pürçük herif, kızı güzellerden güzel, oğlu meyhanede gezer: **Asma evrimi**

Aman yassı Süleyman, baban sivri Süleyman; yassısı batar, sivrisi dürter, ikisinin arasında bir iş biter: **Tahta, sofraya ve oklava**

Anası ile babası babası eğik belli, oğlu deli Hasan, kızı dünya güzeli: **Asma - koruk - üzüm.**

Anası kıvrım kıvrım, babası yeşil kıvrım; kızı güzellerden güzel, oğlu meyhanede gezer: **Asma — üzüm — Şarap**

Anası iğri büğrü, babası yeşil donlu ; kızı gayet güzel, oğlu gurbette gezer : **Asma - koruk - üzüm - pekmez.**

(Devamı var)

VAN'DA FOLKLOR ÇALIŞMALARI

Yazan: Ünsal AYGAN

Göle yedi kilometre mesafede kurulmuş birçok harplere sahne olmuş tarihi ve serhat beldesi olan Van ve havalisi, halk kültürü zengin, folklorik bir hazine şehridir. Radyoda işittiğimiz birkaç halk türküsü hariç bu kaynaktan pek istifade edilmemiştir. Halbuki memleketimizin bir ucunda kalmış olan bu diyarda hakkiyle folklor araştırması ve derleme yapılırsa mahalli oyunları, mahalli türküler, manileri, atasözleri ve âdetleriyle tanıtılarak meçhul bir şehir olmaktan kurtulmuş ve memleketimizde bu zengin hazineden bir nebze olsun nasibini almış olur.

Vanda, kıymetli hazineden istifade etmek için 1956 da "Van Tanıma ve Tanıtma Cemiyeti", adı altında bir cemiyet kurulmuş. Adından, da sarîh olarak anlaşıldığı gibi cemiyet bu gayeye faaliyetlerini yöneltmiş ve bu yolda çalışmaktadır. Cemiyet başkanlığına meslekî zaruret dolayısıyla senelerce en küçük köylere kadar adım adım dolaşmış ve bu havalîyi karış karış bilen bir öğretmen arkadaş, Mevlüt Öcal, getirilmiş. Van'lı olan bu arkadaşın hem çevreyi tanıma hem de cemiyetin gayesini tahakkuk ettirmekteki derleme faaliyetleri bakımından çalışmaları hakikaten takdire şayandır.

Cemiyetin bir oyun, bir de bağlama olmak üzere iki ekibi var. Bağlama ekibi çarşamba ve cumartesi günleri Halk Eğitim Merkezinde toplanıp, ciddi ve disiplinli bir çalışma yapmaktadır. Bazan ekip belediyeden neşriyat yaparak hem Vanlılara hoş vakitler geçiriyor hem de cemiyetin fiili faaliyetini icra ediyor.

Van'da diğer bir folklor faaliyet müessesesi "Halk Eğitim Merkezi", var. Bu geçen sene kurulmuş. Halk Eğitim Müdürlüğüne, bu topraklarda saçını ağartmış, tecrübeli ve muhterem bir meslektaş, öğretmen Sebahattin Özgür tayin edilmiş. Mesai ve tatil mefhumunu unutup kendini tamamen işine vermeye çalışkan, azimkâr bir arkadaş. Maarif Vekâletinin son zamanlarda Halk Eğitime önem vermesi ve desteklemesi bu arkadaşın Halk Eğitim faaliyetlerini yapabilmesine yardım ediyor.

Halk Eğitim Müdürü aynı zamanda Van'ı Tanıma ve Tanıtma Cemiyetinin ikinci başkanıdır. Cemiyetle Halk Eğitim Müdürlüğü elele vermiş ve işbirliği halinde aynı çatı altında, Halk Eğitim Müdürlüğüne yeni devredilmiş eski Halkevi binasında, çalışmaktadırlar. Şimdiye kadar ellerinde derlenmiş bazı türküler, maniler ve atasözleri vardır, derlemeye imkân nisbetinde devam etmektedirler.

Şimdilik bu derlemelerden bir örnek veriyoruz. Müteakip yazılarımızda Van'da dair folklor araştırmalarından ve derlemelerden bahsedeceğiz:

MANİLER:

Bastım sandık arası
Çekti atlas paresi
Göz gördü gönül sevdi
Nedir bunun çarısı ?

Karanfilim desteyim,
Bülbülüm kafesteyim,
Gidin o yare diyin,
Ölmemişim hesteyim.

Saçlarından almışam
Saç bağına salmışam
İsder al isder alma
Alınma yazılmışam

Küp dibinde unum var
Mevlâya umudum var
Seni bana versinler
Ziyarete mumum var.

Kaşların milelidir
Bu sevda sır iledir
Dilin elemi yaldadır (aldadır)
Muhabbet biriledir

Su gelir taşta değer
Kırpıklar kaşa değer
Ele bir yar sevmişem
Yeddi gardaşa değer.

Folklor araştırması ve derleme hususunda her çeşit yardımlarını bizden esirgemeyen sayın Sebahattin ve Mevlüt Beylere bize gösterdikleri yakın ilgi, samimiyet ve itimatlarından dolayı burada teşekkürü bir borç bilir, başarılar dilerim.

TÜRK HALK ÇALGILARI

Yazan: Veysel ARSEVEN

Dünya yüzünde yüzyıllar boyunca, insanlar tarafından icad edilip kullanılmış olan çalgılar hakkında, hiç bir açıklama yapılmadan, yalnız fotoğraflarını gösterir bir kitap hazırlanacak olsa, yüzlerce sayfa tutar. Bu çalgılardan bir çoğu yüzyıllar önce, birçoğu da daha yakın zamanlarda, sosyal görevlerini tamamladıklarından, kullanılmıyormuşlar, bir çokları ise günün şartlarına intibak ettirilip geliştirilerek yeni ve daha ileri, daha kullanışlı ve daha elverişli hale getirilmişlerdir. Bazıları da, eski halleri ile zamanımıza kadar varlıkla korunmuşlardır. Günümüzde de yeni yeni çalgılar yapılmaktadır.

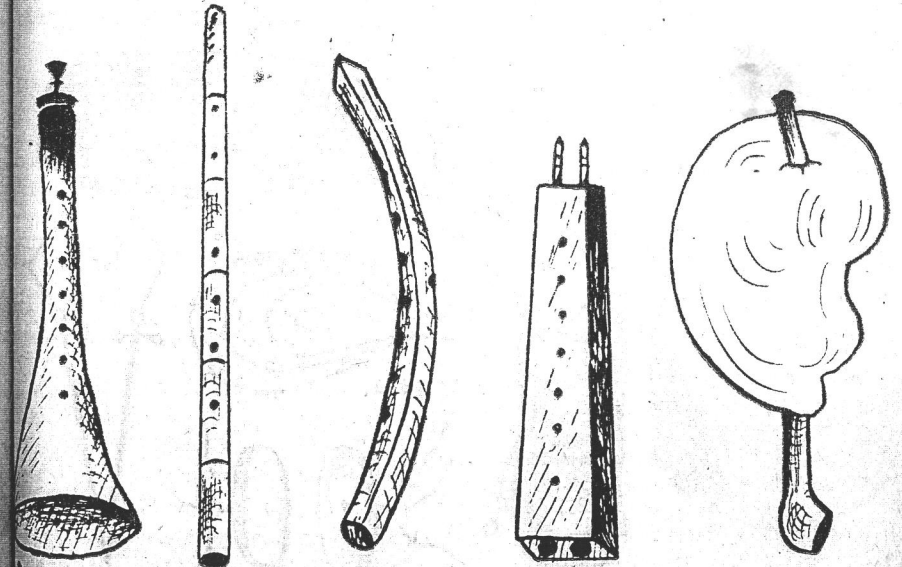
Müzikte ileri gümüş milletler, eski çalgılarını müzelere kaldırmakta beis görmezler. Çünkü ileri ve aydın insan, imkânları çok olan eski çalgıları dinlemekten hoşlanmıyor artık. Müzikte geri kalmış milletlerde ise halk çalgıları hâlâ otantik hallerinde devam ettirirler. Nitekim biz zurnaya

halâ en ilkel haliyle kullanırken, Batılı sanatçı onu geliştirmiş ve obua veya İngiliz kornosu gibi iki olgun çalgı meydana getirmiştir. Biz davulu hâlâ bir kasnağa gerilmiş iki deriden ibaret bir çalgı ola-

BAĞLAMA (Örnek: 1)

rak kullanırken, Batılı insan davulun a-kortlusunu icad etmiş. Biz kavalı veya çığırtamayı en basit haliyle kullanırken, onlar flüt denilen çalgının türlü boyda olanlarını yapmışlar. Mukayeseli örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Ancak, bir çalgının bin yıl önceki durumunu olduğu gibi muhafaza etmesi mi, yoksa onu günün icaplarına göre değiştirmesi mi gerekir; halk çalgı-

Zurna Kaval Çığırta Çifte Tulum-Zurna.

(Örnek: 2)

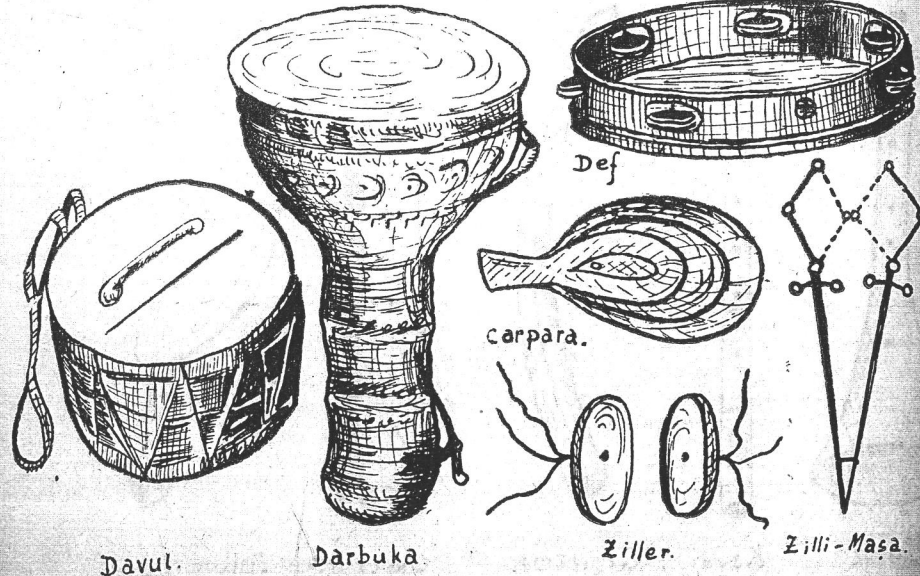
Jarı geliştirilmeli mi, geliştirilmemeli midir? konuları ayrıca birer tartışma ve inceleme konusu olabilir. Nitekim Türk halk çalgıları içinde bugün artık kullanılmayanları, unutulmuş ve izlerini kaybettirmiş olanları çok. Ben bu kısa yazımda, bugün Türk yurdunda hâlâ kullanılan, çalınan halk çalgıları üzerinde kısaca durmak ve örnekler vermekle yetineceğim.

Bu yazımla, Türk halk müziği yapısının tümü üzerine derginin 99. cu sayısında plânladığım yazı serisi bitmiş oluyor. Ancak, halk müziğinin estetik değeri, çalınış ve söyleniş tarzı, radyolardaki halk müziği programları üzerine söyleyeceklerim henüz bitmedi. Fırsat buldukça, bunlar üzerinde de bir nebzecek duracağım. Bu arada, çalkan yazılarının hazırlanmasında değişik yönlerden faydalandığım kitapların bir bibliyografyasını vermeği de bir vazife bilirim(1)

Bütün muzraplı sazlar, şekil bakımından hepsi de birbirine benzediğinden bir örnek koymakla iktifa ediyorum. (Örnek:1)

NEFESLİ SAZLAR

ZURNA: Davulun ayrılmaz bir arkadaşıdır. Nefesle çalınır; kamışlı bir sazdır.

(Örnek: 3)

Üzerinde yedi, altında bir tane delik vardır.

KAVAL: Bu saz bir çoban sazıdır. Dilli ve dilsizleri vardır. Bir çok çoban masallarında yer almış ve âdeta efsaneleşmiştir. İçi boş bir buçuk sm. çapında bir silindirden ibarettir. Üst tarafında yedi, altında bir deliği vardır. Ağaç ve piriç madeninden imal edilir.

TULUM ZURNA: Oğlak derisinden yapılır. Şişirildikten sonra deliklerden hava kaçırılmayacak şekilde sıkıca bağlanır. Açık bırakılan iki delikten birine tahta bir boru, diğerine de üstü delikli iki boru rapt edilir. Meydana gelen bu âlete TULUM ZURNA denir. Bu sazı çalabilmek için daima şişirilmiş olmak lazımdır.

ÇIGIRTMA: Kartal kanadı kemiğinden yapılan bir sazdır. Üstte altı, altında bir deliği vardır. Tahtadan yapılmışları da bulunur.

NEY: Kaval ailesinden olup, kavaladan daha uzun ve daha mistik bir edası vardır.

ARAŞTIRMALARI

Kamıştan, tahtadan ve madenden de imal edilir.

ÇIFTE: Zurna ailesinden olmakla beraber, yassı bir kutuyu andırır. Bazılarında iki sıra delik vardır. Yalnız başına çalınan bir sazdır. (Örnek : 2)

NOT: Anadoluda yer yer gözüken gırnata, ut, büğüllü, keman gibi sazları, halk sazları ailesi içine almak doğru olmaz. Bunlar Anadoluya muhtelif vesilelerle girmişler ve hiç bir zaman revaçta olmamışlardır.

VURUŞLU SAZLAR

DAVUL: Türk halk müziğinin âdeta sembolü olan davul, aslında zurnadan hemen hemen ayrılmaz. Basit bir kasnak ile üzerine gerilen deriden ve iki tokmaktan ibarettir. Bu tokmalardan sağ elde tutulana büyükçe ve başı topuzludur. Sol elde tutulana, — ki buna zipzibi derler — uzunca ve ince bir değnektir. Bu değnek daha ziyade ritmik incelikleri belli ettirmekte büyük rol oynar.

DARUKA: (Küp de denir) Küçük bir küp biçiminde olup, ağzına gerilmiş ince bir deriden ibarettir. Bu âlet daha ziyade kadınlar tarafından ve bilhassa düğünlerde bir ritim sazi olarak kullanılmaktadır. Elle ve parmaklarla vurularak çalınır.

TEF: Bir çok çeşitleri vardır. Bir kasnak ile üzerine gerilmiş ince bir deriden ibarettir. Zilli olanları da vardır.

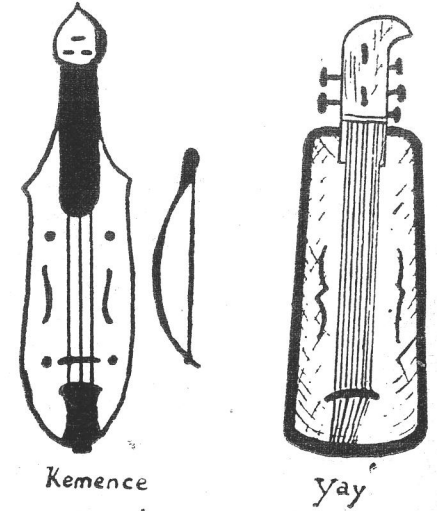
ZİLLİ MAŞA: Maşa biçiminde iki anakoldan ibarettir. Her iki kolun uç tarafları iki çatalla ayrılmış ve bu çatalların uçları birbirine ayrı bir çubukla bağlanmıştır. Bir kadın çalgısıdır. Düğünlerde çalınan ritmik bir sazdır.

ÇARPARA (Şakrak): Ağaçtan yapılmış yassı ve beyzi tahtaların ikişerli olarak dört tanesinin bir araya gelmesinden ibarettir. Uçları ufak menteşelerle bağlanır, ritmik bir sazdır.

ZİLLER: Sarı piriçten imal edilen, yassı kabak biçiminde iki parçadan ibarettir. Orta kısmından bir delik delinerek birer tasma geçirilir. Bu tasmalardan tutularak bir birine çarpılmak suretiyle çalınır. (Örnek: 3)

YAYLI SAZLAR

KEMENÇE: Yay'ın küçük boyulu bir benzeri olan bu saz da Karadeniz bölgesinde çok kullanılır. Üç telli olup muhtelif şekillerde akort edilir, ve kucakta otururken dize dayayarak çalınır. (Do - Fa - Sib) şeklinde akord edilir.

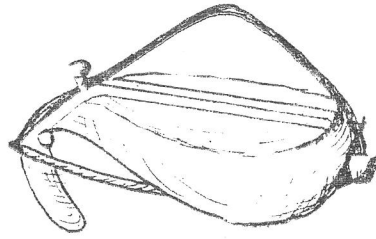
(Örnek: 4)

KEMANE: Keman şeklinde, fakat keman dan biraz büyükçe ve beş telli (Mi - Lâ - Re - Sol) yayla çalınan bir sazdır. Keman gibi çene altına konarak çalınmaz; kucakta, Karadeniz kemençesine yakın bir şekilde çalınır.

YAY: Karadeniz kemençesine benzemekle beraber, ondan daha büyük, tel irtibatı itibarıyla de farklıdır. Her teli çift takılır, telleri barsaktandır. (Re - Lâ - Re - Sol) olarak akort edilir. Kucakta çalınır, Karadeniz bölgesinde kullanılır (Örnek: 4)

KABAK: Adı su kabağının üzerine ince bir deri gerilmiştir. Eğit de denir. (Örnek: 5)

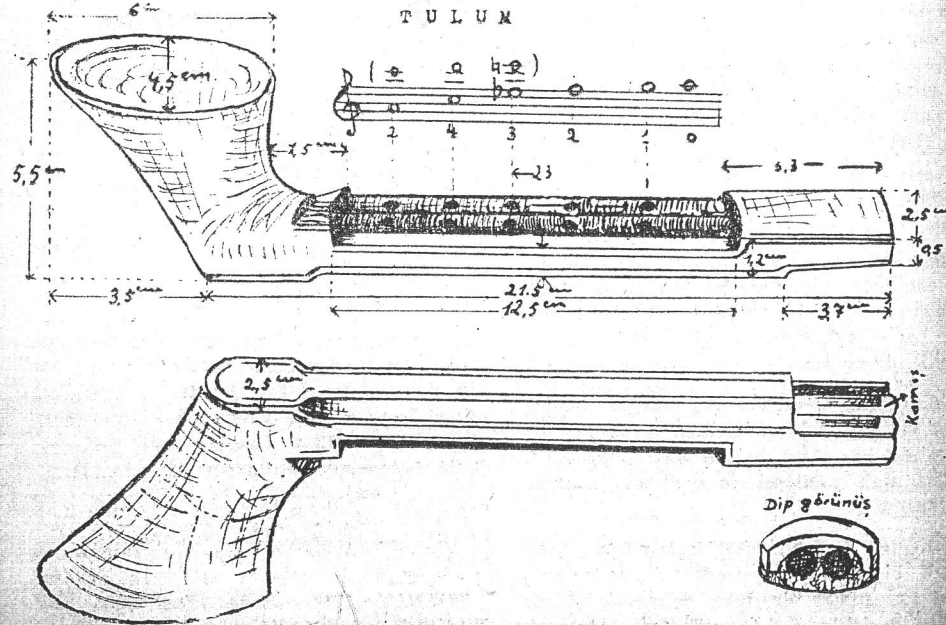
TULUM: 1947 yılında Beşikdüzü Köy Enstitüsü öğretmenliğim sırasında, öğrencilerin birinde aşağıda resmini çizdiğim sazı gördüm. Sıkılarak bana bu sazın adına

Kabak.

(Örnek: 5)

Tulum dendiğini, Rize vilâyetinin iç taraflarında kullanıldığını söyledi. Hemen bir tane de benim için getirtmesini rica ettim. Saz onbeş gün sonra hazır olmuştu. Akçe ağaçtan yapılmıştı. Çifte borusu da demirdendi. Ayrıca ağız tarafında gaga vazifesini gören iki dilli kamaş bulunuyordu. İşte aşağıda resmini gösterdiğim saz bu saz idi. Anadolu halk sazlarına ait çıkan kitap-

(Örnek: 6)

larda bu âlete dair izahat bulamadığım için, burada bu sazı tanıtmayı faydalı buldum. (Örnek: 6).

(1) Arseven (Veysel), Karadeniz Bölgesi Halk türkülleri. Çok Sesli Halk Türkülleri

Arsunar (Ferruh), Türkten Türküler Ataman (Sadi Yaver), Anadolu Halk Sazları. Esnaf Şarkıları, Memleket Havaları.

Gazimihal (Mahmut Ragıp), İkîğ Edgar (Willems), Le Rythme Musical Golea (Antoine), Esthétique de la Musique Contemporaine

Koray (Fuad), Müzik Formları Sarısözen (Muzaffer) Seçme Köy Şarkıları, Halk Türkülleri

Saygun (Ahmet Adnan), Rize, Artvin ve Kars havalisi Türkü, saz ve oyunları hakkında bazı malumat. Çoban Armağanı (Dört sesli Halk Türkülleri).

Yalın (Ali Rıza), Cenupta Türkmen Çalgıları,

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Yurdumuzda zaman zaman öyle değerli kitaplar çıkar ki Batı'da olsa "hâdiseler", yazarın, hemen bütün dillere çevrilir, kısa süre içinde yeni yeni baskıları yapılır. Fakat bize gelince, yazar bizden biri olunca, konu ile en yakından ilgisi olanlar da bile, ne bir ses, ne bir nefes.. Eserin eleştirilmesini yapmak şöyle dursun, ağzlarına adını bile almazlar. Ahbap işi oldu mu, en değersiz karamalamalar bile göklere çıkarılır. Neden böyledir, sorusuna verilecek cevap, aşağılık duygusu ya da kıskançlık, demekten başka sebep bulunamaz. Vay, bizim aydına.. Değer bilmiyen yerde değerli insan yetişir mi? Uluslararası şöhret yetiştirmesini çözmek isteyenler bu düğüme el atınsınlar.

İşte, böyle uluslararası bir değere lâyık bir kitap çıkmalı neredeyse iki yıl oluyor. Fakat, hâlâ ciddi bir eleştirilmesini görmek nasip olmadı. Bir yıldan beri tadına doymadığım, her açıdan başka tad aldığım, bu yüzden masamın üzerinden kaldırmayı rafa koymadığım kitap: KIRK GÜN, KIRK GECE. Hazırlayıcısı METİN AND.

Çok anlamlı bir kapak. İç kâğıdı kaymak gibi beyaz kuşe.. Bizde, bu nefasette basılmış kitap, yüzyılda on tane bile çıkmaz. Orta boy, 207 sayfa.. İçinde konu ile ilgili doksan tane minyatür.. Bu minyatürler, konuyu gözler önünde canlandırmada çok yararlı oluyor. Koca İmparatorluğun yüzyıllar boyunca sürdüğü donanma ve şenlikleri çağ geçit resmi yapıyor sanki.. Zafer şenliklerinde, şehzade sünnet düğünlerinde, sultan hanımların evlenme törenlerinde, bütün İstanbul halkı ile birlikte, seyirciler arasına katılıyor. Binbir çeşit oyunlar seyrediyoruz. Bunları bir bir saymak mümkün değil, kitabı okumak gerek.. Hem birkaç kere okumak.. Burada, yalnız konu başlarını vermekle yetineceğiz: Kitap esas olarak altı bölüme ayrılıyor. Her bölümde yazar, incelediği kitap ve başka belgelerin verdiği bilgileri güzel bir anlatımla sunuyor, sonra kaynakların metinlerini veriyor, isteyen kişisini de okusun, diye.

Birinci bölüm "Niye? Nerede? Nasıl? .. başlığını taşır. Burada şenliklerin niçin,

nerede nasıl yapıldığı anlatılıyor. Böylece okurlar "Kırk Gün, Kırk Geceye", hazırlanmış oluyor.

İkinci bölümde, (Güldürü ve Dans) konusunda lubetbazlar (oyun göstericileri), taklitçiler, oyuncu kolları, çengiler, sokak güldürüleri, kuklalar anlatılıyor.

Üçüncü bölümde "Hokkabazlık ve Sirk gösterileri, ele alınıyor. Burada gözbağcılıktan tutunuz da her türlü kuvvet oyunlarına, şişebazlara, çenberbazlara, ateşbazlara, yılanlılara ve sonunda aylara, maymunlara, keçilere varıncaya kadar türlü oyunlar seyrediliyor.

Dördüncü bölümde, donanmalara, yalancı savaşlara geçiliyor. Daha sonra geçit alaylarını görüyoruz. Burada da kandillerle, fişeklerle donanmalar, kale oyunları, gemi oyunları, karada yürüyen gemi, gümüş maş raba oyunu, cirit, at koşusu bir sinema seridi gibi gözler önünden geçiyor.

Daha sonra, eserin ana kaynakları, resimlerin kaynakları veriliyor. Kaynaklar, şimdiye değin el sürülmemiş, hatta bir kısmı meçhul yerli ve yabancı eserlerdir. Bundan başka, şimdiye değin araştırma konusu olmamış, yerli ve yabancı albümlere de basıvurulmuştur. Yazar, çağının ustaları tarafından hazırlanmış Türk minyatür albümü ve surnamelerinden başka Batı'nın Frankfurt, Paris, Londra, Liyon, Viyana gibi önemli merkezlerindeki büyük kitaplık ve müzeleri taranmış, konusu ile ilgili pek çok yeni bilgiler elde etmiştir. Belli ki, yazar bu işe yıllarca emek vermiş.

Metin And, öyle bir eser vermiş ki, daha uzun yıllar, onun değerini düşürecek bir yenisi kolay kolay meydana getirilemez. Millî kitaplığa bir eşi kolay kolay katılamayacaktır. Aramasını bilen bir göz, onda her türlü malzemeyi bulabilir. Tarih, tiyatro, folklor, etnoğrafya için böyle bir eser ile belki ilk defa karşılaşılıyor. Eserde, Türk tiyatrosunun tarihi bakımından o kadar çok malzeme var ki, bundan sonra, bu konuda ona başvurulmadan yazılacak eserler eksik kalacaktır. Yalnız büyük şehirlerimizde değil, bugünkü köy tiyatrosunun ne kadar

Derleyen: İsmail Celâl GENÇTÜRK

(Bu masal anlatan Bolu'lu Fehmi Çelikbaş Dayı Yuva köyünün masal babasıdır).

Zamanın birinde bir adam almış başını gurbete kazanmaya çıkmış. Bu adam giderken bir derenin kenarına gelmiş. Namaz vakti geldiği için: "Şu derenin bir abdest alıyım Namazımı da kılıyım öyle gidiyim," demiş. Abdest alırken suyun üstünde giden elmayı görmüş. Elmayı almış ve ısırılmış. Isırır ısırılmaz aklına haram olduğu gelmiş. Hemen tükürmüştü. Elmanın kimin olduğunu araştırmaya başlamış. Derenin yukarisında elma bahçelerini görmüş. Elmanın bu bahçeden düşüp geldiğini anlamış. Bu sırada oradan birisi geçiyormuş. O adama, elma bahçesinin kimin olduğunu sormuş.

Elmanın sahibi yarım saat ötede bir köyde imiş. Evi de kırmızı kiremitliymiş. Adam doğru köyün yolunu tutmuş. Eve varmış. Elma sahibini bulmuş. Başlamış anlatmaya: "Ağam, şu aşada sizin bahçeden düşme bir almayı ısırıldı. Hemen haram olduğu aklıma geldi. Doğru sizi buldum. Ne olursunuz helâl edin."

Bahçenin sahibi kaşlarını çatmış: "Helâl etmem. Yalnız bir isteğim var. Onu yaparsan helâl ederim." demiş. Bu kez bizim adam isteğini yapacağını söylemiş. Ağa: "Bak oğlum.. Benim bir sürü koyunum var. Fakat çobanım yok. Sen ahlâklı birisine benziyorsun. Eğer koyunlarımı yedi yıl gü-

gerilere gittiğini yine bu eserden izleyebiliyoruz. Örneğin, bugün pek çok köylerimizde oynanan "arap oyunu", (s. 29), "geyik oyunu" (s. 56-57) bunlar arasındadır. Bu gün Anadolunun bazı yerlerinde süregelen, genç erkeklerin kadın kılığında düğünlerde oynamaları vardır ki, adına "köçek", denir. Bu durumu geçen yıl, öğrencilerimden İsmet Ergün, Çankırı köylerinde tesbit etmişti (bakınız: T. F. Araştırmaları, sayı 133). Köçekleri, "Kırk Gün, Kırk Gece"de de resimleriyle birlikte görüyoruz. (s. 48).

"Kırk Gün, Kırk Gece" için bir eksiklik aramak gerekse, deriz ki, resimler ve minyatürler renkli basılmalı idi. Fakat, bunun güçlüğü de takdir etmez değiliz. O za-

dersen helâl ederim, demiş. Adam da bu teklifi kabul etmiş. Başlamış koyunları otlatmağa. Yedi yıl olunca gelmiş ağanın yanına: "Ağam yedi yılum bitti. Helâl et de gideyim," demiş.

Ağa: "Bak oğlum, yedi yılın bitti. Ama yine helâl etmem. Çünkü, koyunlar çobansız. Yedi sene daha gü. O zaman helâl ederim. Hem o zaman sana kızımı da veririm. Yalnız kızımın eli, ağzı, gözü yok. Gabul edersen hadi,..."

Adam razı oluyor. Koyunları otlatmaya başlıyor. Hasılı yedi yıl da geçiyor. Adam başlıyor düğünü yapmağa. Ağa esaslı bir düğün yapıyor. Nihayet gerek gecesi geliyor.

Zavallı çoban heyecanla bekliyormuş. Bir evden içeri ipek elbiseler içinde bir kız girmiş. Ama ne kız. Hele bir görseniz. Ayın on dördü gibi. Çoban, kıızı görünce feleğini şaşırılmış. Kızın her şeyi tamam. Doğruca oğlanın yanına gitmiş. "Ağam, kızın her şeyi tamam. Sen bana eksik demiştin. Öyleyse bu senin kızın değil."

Ağa gülererek: "Eli yok dedimse, haram da eli yok. Ağzı yok dedimse haram yemez. Gözü yok dedimse haramda gözü yok. Bu benim kızımdır. Allah mesut etsin hadi," demiş.

Çobanla adamın kıızı muratlarına ermişler ve mesut olmuşlar. "Sabreden derviş muradına ermiş,"

man, başka masrafının bir iki kat artması. dolayısıyla fiyatının da artması gerekirdi ki, bu da okurlar için okuma imkânsızlığı doğururdu.

Sayın Metin And'ın hazırlamakta olduğunu bildirdiği "Oyun ve Büyü", "Bizans Tiyatrosu", "Karagöz - Orta Oyunu", eserlerini bir an önce vermesini dilerken, kendisini tebrik etmenin de bir borç olduğunu söylemek isteriz.

Her bakımdan Türklük için faydalı olan "Kırk Gün, Kırk Gece"yi henüz okumamış olan okurlara bir kolaylık olmak üzere, temin edebilecekleri adresi de veriyorum: (Taç Yayınevi, Posta kutusu 1126, İstanbul f. 15 lira).

Yazan: Raci DAMACI

Buna nazaran bir taraftan da kendine nasihat veriyor :

Teşvişi dünyadan feragat eyle,
Kendini bilen can her an olur şad.
Kâmilin sözüne reyayet eyle,
Kendini bilen can her an olur şad.

Sen bir ganimet bil geçme bu demi,
Sakin bir kimseye eyleme kemi,
Allaha teslim ol hiç çekme gamı,
Kendini bilen can her an olur şad.

MEYYİTİ kimseden sorma suali,
Men aref sırından anla bu hali,
Kema-i zatındır hakkın ihsanı,
Kendini bilen can her an şad olur.

BÜLBÜLÜM

Sevgili bülbülüm kafeste mahpus,
Kapısı açılrsa uçarak kaçar,
Bulunmaz dünyada olmayan meyas,
Muhakkak derdi var söyletme açar.

Söyletme kimseye derdini sakın,
Bu sözler küpedir kulağa takın.
Bakma uzaklara Hak senden yakın,
Kendini bilen can kalır mı naçar.

MEYYİTİ kendinden haber al uyan!
İnsanın zatında Hak olur ayan,
Kendini bilmeyen mutlaka hayvan,
Kalbine zehirli saçmalar saçar.

Yukarıda yazdığım gibi sairimiz pek de emmi değildir. "Hakikat", adlı manzumesi sözlerimi doğrulayacak düzendir.

HAKİKAT

Hakikat halini söylerse fakir,
İnkârâ düşenler tektir ederler.
Maden-i halisler potada erir,
Üstad-ı kâmiller iksir ederler.

Üstad-ı kâmilde bütün maharet,
Beni adamdedir keş ü keramet,
Deme cahillere sırrı emanet,
Başka bir mânaya tefsir ederler.

Ne bilsin "enelhak" sırrını ahmak,
Hakkı inkâr eden bu sırdan uzak,
Her kim iki aşksa çanana mutlak,
Her taraftan anı tenvir ederler.

MEYYİTİ aşık ol, canana eriş
Adalet yolunda doğrulur her iş,
Kalbini temiz tut, sabrını geniş,
Erbah-ı hakikat takdir ederler.

Aşıkın oğlu Cemal Özdolap'ın arkadaşım olduğunu bildirmiştim. Bakınız oğluna yazdığı nasihatları ne kadar mânalı: Her zaman nasihat eylese baba, itaat etmeyen evlâdi neyler . Bütün hayatını eylese heba,

Söz tutmayan gafil irşad neyler.
Söz tutmayan kimse irşad olur mu?
Selâmet kapısı kışad olur mu?
Umutsuz yaşayan can şad olur mu ?

Hakkı seven insan inadı neyler.
MEYYİTİ zikir eyle hakkı her zaman,
Sana sahip olan hazret-i Süphan,
Müminlere her an secde-i rahman,
Hakka tapan Âşık feryadı neyler.

*

Gözlerim görmeye müstak Celâle,
Kalbimin içinde kıymeti vardır.
Yarabbi uğratma bir gün zevale,
Unutmam bir zaman hasreti vardır!

Ne olacak bilmem birden savuşmak,
Alahtan dilerim lütfâ kavuşmak,
Diyarı gurbete var mı alışmak,
Yiyecek, içecek kısmeti vardır.

Ayrılık firaktır, kalbe meraktır,
Nefsî ammareden bu bir tuzaktır,
Doğruyu böylesen derler bunaktır,
Müfsidin fesadı gayreti vardır.

Söyledim Cemale sözüm geçmedi,
Sözlerime asla kıymet vermedi,
Hayat çeşmesinden alıp içmedi,
Bunda da Allahın hikmeti vardır.

Çıkarma kalbenden muhabbetini,
Helâl kazanç ile ver nimetini,
Yarabbi ihsan et hidayetini,
Bilirsin Günahkâr MEYYİTİN vardır.

Şairin Anadoluda seyahatler yaptığını ve dolaştığı yerlerde tabiata karşı bigâne kalmadığını görüyoruz. İşte Diyarbakırda ki Karacadağa ait şiiri bakın ne kadar güzel:

KARACADAĞ

Karacadağ karacadağ,
Kara mıdır kışın senin ?
Eteğinde var mıdır bağ,
Yayla mıdır başın senin ?

HIDIRELLEZ, EĞLENCELER, DÜĞÜNLER

Yazan: Nedim ORTA

Çanakale'ye 17 km. olan bu köy, gün be gün folklor bakımından kısırlaşmaktadır. Sebepi de şehre yakın ve şosenin içinden geçmesi; dolayısıyla de köyün şehirle sık sık temas etmesidir.

1 — **HIDIRELLEZ:** Hidirellezde sürücü ler gençlere koyun bağışlarlar. Gençler bu koyunu; köyün güneybatısında bulunan çamlık bir tepede pişirirler ve ziyafet çekerler. Bu eski bir gelenektir. Sürüp gider. Hidirellezde bu koyunu bağışlamayla, sürülerin hastalığa tutulmıyacağına ve çakal - kurt hücumlarına maruz kalmıyacağına inanılır.

2 — **DEDE YANI:** Vaktiyle bu isimde bir yatır varmış. Köy kadınları burada mum yakarlar, adakta bulunurlarmış. Köyün kuzeyine düşen bu yan, şimdi belirsiz haldedir. Dede yanı ve bu gelenek kalkmak üzeredir.

3 — **HIDIRELLEZ EĞLENCELERİ:** Köy kızları beyaz elbiselere bürünürler ve kö-

Neler ettin neler bana,
Ne eyledim ey dağ sana,
Mümkün ise git bir yana,
Yok mu çıkar yolun Senin
Belli değil kışın, yazın,
Fırtınadır senin sazın,
Çekilmedi asla nazın,
Bilinmedi derdin senin.

Adanadan geldim işe,
Ettim senden çok endişe,
Mayıs ayı döndü kışa,
Türlü türlü tavrın senin.

Diyanbakır kar dağısın,
Kışın soğuk ocağısın,
Gelin, kızın yaz bağışın
İsmi nedir yarın Senin?

Karacadağ güzel köyün,
Pek düzeldi eski huyun,
Şeker gibi tatlı suyun,
Nerden akar Çayın senin ?

BU MEYYİTİ ne söyledi,
Talip olan güş eyledi,
Dilde kalpde hak diledi,
Sırrı süphan seyrim senin.

(Gelecek sayıda bitecek)

yün meydanında oyunlar oynarlar. Ayaklarına giydikleri bembeyazdır. Tıpkı bir zambak gibi. Oyunlar: Kovalamaca, istop, köşe kapmaca v.b. gibilerdir. Hidirellezden gayri kızlar her günkü kıyafetleriyle cuma günleri de bu oyunları oynarlar.

4 — **YILBAŞI:** Yatsı namazından sonra camide mevlit okunur. Bu arada gül suyu serpilir, ödağacı yakılır ve şeker dağıtılır. Mevlit bitince camiye sofralar gelir. Her hane bir sofraya hazırlar. Yemekler yendikten sonra herkes dağılır. Kahvelerde eğlencelerine devam ederler.

5 — **EĞLENCELER:** Yüzük saklamaca, masal anlatma, bilmecelerdir.

Bilmecelerden bazıları:
— Üç güzel ve bu üç güzelin birer güvercinleri var. Güzeller güvercinleri salıyorlar. Üç delikanlı bu güvercinleri tutmaya uğraşıyorlar. Delikanlılardan hangisi güvercinleri en kısa zamanda tutarsa güzellerden birini alacaktır. Delikanlılardan biri 10 günde diğeri 15 günde üçüncüsü bir ayda güvercinleri yakalıyorlar. Güzeli, 10 günde yakalayanı vermeleri gerek. Oysa ki bir ayda yakalayanı veriyorlar. Neden ?

Çözümü: Bir ayda derken (30 gün) kasdedilmiyor. Bir ay! deyip elini sallıyor ve yakalıyor.

6 — **DÜĞÜNLER:** Kız isteme dünür ve sıtasiyle olur. Kız tarafı verici olursa, oğlan evi - kız evine, kız evi - oğlan evine ziyafete gider. Aralıklı olan bu ziyafetler darbuka v.b. gibilerle eğlenceli geçer. Düğün cuma günü başlar, pazaradek sürer.

Önceleyn çeyizler oğlan evinden kız evine nakledilir. Oğlan evinde yalnız askılar kalır. Sonra bu çeyizler araba ile oğlan evine getirilir. Çeyiz getirilirken gençler çeyiz arabasının önünü keserler bahşiş olarak mendil, para alırlar. Gelinin oğlan evine getirilmesi için taksi tutulur, bu şarttır. Gelin köy ihtiyaçları tarafından alınır ve tekbir getirilerek oğlan evine getirilir. Koltuk yapılmazdan evvel güvey traşı vardır. Bunun için berber davulun refekatinde düğün evine getirilir. Traştan sonra koltuk yapılır.

Tanımamayan Şairlerimizden :

ŞEBINKARAHISARLI SEYYAHI VE MESTURİ

Yazan: Hayri AKYÜZ

ŞEBINKARAHISARLI SEYYAHI

Seyyahi Şebinkarahisarın Taş mahallesi'dendir. Aslen Ermeni olup dönemdir. Seyyahinin ustasının "Meftuni", olduğu söyleniyor. Bazıları ise "Kararı", isimli bir zattır diyorlar.

Seyyahinin (Mesturi) ve (Gülzari) adını taşıyan iki de çırağı varmış. Gülzari'nin bağlama çaldığı bilinmektedir. Aslan Tokatlı olduğu zannedilen (Meftuni) Şebinkarahisara geldiğinde Seyyahinin de beraberinde götürüyor. Seyyahinin ustasının tesiri altında kaldığı muhakkaktır. Seyyahiyeye ait mecmualardan aldığımız birkaç parçayı aşağıya koyuyoruz.

Şehre geldim geleli hak vermedi haram bana
Zevki sefa vermiş ne bais gam bana
Verdi gubbenin altında yok mu bir tabip
Dime tabip cem ettim dediler vıran bana

Bu her maksadı var ise aldı dünyadan
Zevk etmeden ahterim yaz böyle kim bana
Niçin murat Ceyhun akar leylünihar abırevan
Nemasa yaş gösterir çeşmim dahi şol nem bana

Seyyahi edna zatından ahterim değil küşat
Nimal olsam dahi yine gelür sitem bana

İzleyüp kalbinde eylersin nihan
Nikim her nutku zahir olur mu?
Nilesse bir pire ikrara iman
Nönül dergâhından tagyir olur mu?

Müridi kâmile eyleriz hizmet
Himmeti var olsun erenler şevket
Evvel erbabına etmeden hizmet
Kişi sanatında mahir olur mu

Seyyahi payına hak olmayınca
Narım narı aşka yak olmayınca
Ner kişinin zatı pak olmayınca
Nemam görme ile tahir olur mu

ŞEBINKARAHISARLI MESTURİ

Şebinkarahisarlı olup Seyyahinin çıraklarından. Aşağıya bir parçasını koyuyoruz:

Ahu feryat etmesün Leyla'ya Mecnun olmayan
Çekmesün sevda abes ol yâra meftun olmayan

Dostlarım ayr etmeyin ağladığım ol yâr için
Zerreves bülbül olur mu derdi ezun olmayan

Derdime derman diye dert ağlama her adama
Çünkü bilmez derd-i mihnet bahtı varun olmayan

Ehli aşkın çektiği dertten ser'in azat eder
Aşk elinden çeşmi giryan sine pürhün olmayan

Söyle (Mesturi) dili narım acep olmaz sana
Ah eder mi âlem içre kalbi mahzun olmayan

SÖY VEREN ANNELER
KANGİZLİK. ZAFİYET
KALORİZ. İSTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

MALT
Hulâsası

Bize gelen KİTAPLAR

* Ergin Sander: "Gözlerinde Gökyü - zü., Şiirler. Yeditepe yayınları. 106. 20x14 boyunda, 48 sayfa, 2 lira.

* Ali Faik Cihan: "Acı Ama Gerçek". Yarının büyük Türkiye için bir deneme. Varlık Büyük Cep Kitapları: 187. 17x12 boyunda, 112 sayfa, 2 lira.

* Oktay Rifat: "Bir Takım İnsanlar". Oyun, 2 perde, Varlık Tiyatro Serisi: 5 17x12 boyunda, 64 sayfa, 2 lira.

* İlhan K. Mimaroglu: "Musiki Tarihi". Varlık, Faydalı Kitaplar: 13. 17x12 boyunda, 320 sayfa, 5 lira.

* Muzaffer Gökman: "Amerika Notları.. Varlık Büyük Cep Kitapları: 188. 17x12 boyunda, 112 sayfa metin 16 sayfa resim; 128 sayfa, 2 lira.

* Carlo Collodini — Ülkü Tamer: "Kü - çük Penbe Maymun., Çocuk romanı. Varlık Çocuk Klâsikleri: 28, 17x12 boyunda, 56 sayfa, 1 lira.

* Tahsin Yücel: "Büyük Şairler ve Şiir - leri". Elli şair. Hayatları ve şiirlerinden ör - nekler, İbrahim Ersaraç tarafından resimlen dirilmiştir. Varlık Faydalı Kitaplar: 14 . 17x12 boyunda, 304 sayfa, 5 lira.

* E. M. Forster — Filiz Karabey: "Hın - distanda bir Geçit". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 29. 17x12 boyunda, 272 sayfa, 4 lira.

* Carl Van Doren - Orhan Azizoğlu : "Kısa Amerikan Edebiyatı Tarihi.. Varlık Büyük Cep Kitapları: 189. 17x12 boyunda , 112 sayfa, 2 lira.

* Fazıl Hüsnü Dağlarca: "Cezayir Tür - küstü". Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Arap ça olarak dört lisanla şiirler. Kitap Yayın - ları, Atatürk Bulvarı 112, Aksaray - İstan - bul. 19x14 boyunda, 32 sayfa, 200 kuruş.

* Bahri Özdeniz: "500 Yemek ve Tatlı Receteleri.. Alaturka ve Alafranga yemek - lerin tarifleri. İkbâl Kitabevi — İstanbul. Ciltli. kuşe üzerine renkli olarak basılmış dış kaplı, 19x14 boyunda, 352 sayfa, 12.50 lira.

* Kerim Yund: "İstiklâl Marsı Bilgisi". Millî marşımızın kırkinci yıldönümü dola -

yısıyla yayınlanan kitap, Türkiye Harsi ve içtimai Araştırmalar Derneği tarafından bas tarılmıştır. P.K. 20, Bakırköy - İstanbul ad - resinden edinilir. 24x16 boyunda, 48 sayfa, renkli kapaklı, 250 kuruş.

* İbrahim Aslanoglu: "Divriği Şair - leri.. Divriği'li 19 şairin hayatı ve şiirlerin - den örnekler. 17x12 boyunda, 96 sayfa 250 kuruş.

* Doç. Dr. Cavit Orhan Tütengil: "Tür - kiyede Çeşitli Gazete ve Dergilerle Bölge Basını Hakkında Yapılmış Olan Yayınlar". Fikir gazeteciliğimizin 100. yılı münasebe - tile. İst. Üni. İktisat Fak. Mecmuası, C. xxxi, Nu. 1—4 den ayrı basım, 24x17 boyunda, 8 sayfa.

BİZE GELEN DERGİLER

TÜRK DİLİ — FORUM — KÖY POSTASI — TOPRAK — VARLIK — BİLGİ — YEDİTEPE — YENİ YAYIN - LAR — DOST — YELKEN — KİTAP BELLETEN — YENİ UFUKLAR — SA - NAT DÜ NYASI — MESLEK GAZE - TESİ — YENİ KAYNAK — ÇAĞRI — YENİ ADAM — GAZİANTEP KÜLTÜR DERGİSİ — BEŞPARMAK (KIBRIS) — KULİS — UYARI (KIBRIS) — TARİH YOLUNDA ERZURUM — KAHRAMAN YURD — GENÇLİK TGMT — İKTİSAT VE MALİYE — MENSUCAT DERGİSİ — DEMET — KİTAPLAR ÂLEMİ.

THE FOLKLOİRİST (Manchester - İn - gültère) — FOLKLORE (Londra - İngil - tere) — ARTS ET TRADİTİONS POPU - LAİRES (Paris - Fransa) — JOURNAL OF AMERICAN FOLKLORE (New-York , U.S.A.) — ETNOLOGİYA, NOVA SERİ - JA (Sarayova - Yugoslavya) — PROB - LEMS OF THE PEOPLES OF THE USSR (Münih - Batı Almanya) — FOLK - LORE DE FRANCE (Fransa) — ORİEN - TE MODERNO (Roma, - İtalya) — BUL - LETİN DE L'İNSTITUT ETHNOGRAP - HIEQUE (Belgrad, Yugoslavya).

Aynı Folklorla İlgili Olayları :

ATASÖZLERİ KİTAPLARI SERGİSİ

Yazan; Bora HİNÇER

ALMANYA'DA TÜRK HALK TÜRKÜLERİ

Federal Almanya'da bu yıl Türk halk türkülerine ait bir eser yayınlanmıştır. Bu eserde birkaç yabancı memleketin daha halk türkülerine yer verilmiştir.

Bu kitapta bulunan halk türkülerimiz, Almanyadaki okullarda talebelere öğretil - mekte, ve koro halinde söylenilmektedir . Geçen ay bu haber bütün Türkiye'ye yayıl mıştır.

Bu kitap Alman pedagogu Dr. Friedrich Klausmeier tarafından hazırlanmıştır.

Eserin hazırlanmasında UNESCO'nun da yardımı olmuştur.

Yine Almanya'da 7 Türk halk türküsü - nü bir araya getiren bir plak hazırlanmış, bu da büyük ilgi görmüştür. Bu plaktaki türküler Sadi Yaver Ataman'dan ve Anka - ra Devlet Konservatuarından alınmıştır.

AMERİKADA TÜRK MUSİKİSİ

Geçen ay, bütün İstanbul gazetelerinde bir haber çıktı. Bu haberde aynen şu bil gi veriliyordu:

Nevyork, — Amerika Türk Kadınlar Birliği New-York'ta Diplomat otelinde çok başarılı bir Türk müziği konseri tertip et - miştir. Hem fakir Türk çocukları menfa - atine para toplanmış, hem de davetliler zevkli saatler yaşamışlardır.

Salon hınca hınç doluydu. Birleşmiş Mil letler Başdelegemizin eşi Bayan Menemen cioğlu, devlet memurları, Amerikalılar ve her çeşit Türkler — 30 - 40 yıl önce A - merikaya göçmüş Anadolulular ve Kıbrıs lılar — nisbeten yeni sayılan iş adamları, talebeler, Türkiyeden vaktiyle göçmüş Musevi, Rum ve Ermeni cemaatlerinin de kalabalık kitleler halinde hazır bulunması toplantıya bir "bütün Türkiye, havası ver mişti. Hattâ bunlardan Bay Kalustyan he - yecanını tutamayıp sahneye fırlamış , Türk müziğinin içindeki Türkiye'ye olan bağları nasıl canlandırdığını samimi bir do - kunaklıkla anlatmıştır.

Program, tanınmış sanatkar Lütfi Gü - neri tarafından tertiplenmiş ve orkestra da musikşinas Tarık Bulut tarafından idare

Arslan Kaynardag

yük bir ilgi görmüştür. 15 - 25 ni - san tarihleri arasında sergilenen yazma ve basılı kitaplar, dergiler, ve belgeler, bü - tün aydınların ilgisini çekmiştir.

Halk kültürüne ait eserleri sık sık bir araya getirerek sergileyen Arslan Kay - nardag'ı bütün kalbimizle tebrik ederiz.

Gelecek sayılarımızda bu konuda daha geniş bilgi vermeye çalışacağız.

V. TÜRK HALK OYUNLARI BAYRAMI

Yapı ve Kredi Bankası'nın bir kültür hizmeti olarak kurduğu "Türk Halk Oyun larını Yaşatma ve Yayma Tesisi" bir gele nek haline getirmiş olduğu Türk Halk O - yunları Bayramı'nın bu yıl beşincisini , yine 20 - 31 temmuz 1961 günleri arasın - da düzenlemeye karar vermiş ve çalışma - lara başlamıştır.

Bu yıl yapılacak olan bayramda yeni ve çeşitli bölgelerden değişik ve İstanbulda hiç görmemiş olduğumuz Türk halk oyun - larını seyretmemiz mümkün olacaktır. Bu suretle her yıl, hem bir halk oyunları zi - yafeti çekilmekte ve hem de bu oyunlar figür ve müzikleriyle birlikte derlenmek - tedir.

Bu seneki bayramın da geçen yıllardaki gibi başarılı olması en büyük dileğimiz - dir.

edilmiştir. Güneri, bütün profesyonel hüneri ve güzel sesiyle dinleyicileri coşturmuş, bir şarkıda gözleri yaşartırken bir türküde el çırtmıştır. Şükran Tahidil'in türkülleri de zevkle dinlenmiştir.

Bu profesyonellerin yanıbaşında. Dr. İrfan Doğrusöz ve koro heyeti gibi başka mesleklerde temayüz etmiş (meselâ kadın-erkek doktorlar, hariciyeciler gibi) amatör sanatkarlar da vardı.

İstanbul radyosunun meşhur Dr. İrfan Doğrusözü, gerek yaylı tanburiyle, gerekse güzel sesiyle sanatının derinliğini bir kere daha ispat etmiştir. Genç koro da, musikimizin ne kadar vakur, derin ve hassas olabileceğini göstermiştir. Esasen program öyle hazırlanmıştı ki, musikimizin her yönü temsil edilmişti: neşeli türkülerden, hazin şarkılardan, ağır, derin klâsik parçalara kadar hepsi zevkle sunuldu.

Bütün bunlar, Birleşmiş Milletler Elçimizin eşinin başkanlığındaki Amerika Türk Kadınlar Birliğinin gayretinin neticesiydi. Gerek Türk kültürünün yayılması, gerekse Türkiye'ye hayır için para toplanması işlerinde hep ön sahnada görülen bu Dernek bir kere daha Amerikadaki Türklerin takdîrini hakkıyla kazanmıştır.

İSTANBUL İLİ HALK EĞİTİMİ TESKİ-LÂTİ ÇALIŞMA PLANININ FOLKLORLA İLGİLİ YÖNLERİ

İki ayda bir devamlı bir şekilde çalışan ve İstanbul Vali ve Be'lediye Başkanı Tüm general Refik Tuğla'nın derin ilgisiyle faaliyetine hız veren Kurul, folklor alanında da çalışmak için bir plân hazırlamıştır.

İstanbul Vali Muavini Lütfi Elgin ve Millî Eğitim Müdürü Halis Kurtça'dan da büyük yardımlar gören Kurula başarılar dileriz. Kurulun hazırladığı plânı aynen veriyoruz :

Halk eserlerini işleyerek millî kütüphanemiz için değişmez demirbaş nüshalarını hazırlamakla görevlendirilen ve 4 yıldan beri çalışmakta olan folklor ve yayın komitesine de şu çalışmalar yüklenmiştir :

1 — Sözlü gelenek halinde sürüp gelen halk eserlerini derlemek.

2 — Eski cönkleri ve yazma eserleri tarayarak bu güne kadar basılmamış olanları ortaya çıkarmak.

3 — Derleme ve tarama yoluyla elde edilen halk masalları ve halk hikâyeleri gibi halk eserlerini halk ağzı ve halk zevki ile işleyerek değerlendirmek, halka ve halktan aydına intikal ettirmek.

4 — Halk ruhunun vatani sayılan halk eserlerini, halk kitapçılarının bozup değiştirmelerinden korumak.

5 — Maziden gelen millî kültür bağlarımızın kopmaması ve folklor ürünlerimizin kaybolmaması için derleyip topladığımız halk eserlerine ait bir folklor arşivi kurmak.

6 — Folklor ve yayın kolunun çalışmalarını güçlendirmek için gerekli teknik imkânları sağlamak.

Halk Eğitimi teşkilâtının çalışmalarına ilgi ve iştiraki arttırmak, ortam hazırlamak için geniş çapta bir propaganda kampanyası açılacak ve bu alanda basından, radyodan, sinemalardan, tiyatro'ardan, spor müsabakalarından ve her çeşit toplantı yerlerinden yararlanılacaktır.

FORUM DERGİSİ 8 YAŞINDA

- * 1 Nisan 1961 den itibaren yeni -likler ve imzalarla emrinizde
- * Yedi Yılın tecrübesi
- * Prof. Bahri SAVCI, Prof. Cahit TALAS, Prof. Sadun AREN, Doç. Yaşar KARAYALÇIN, Doç. Osman OKYAR, Doç. Münci KAPANI, Mümtaz SOYSAL, Cemal AYGÜN, Metin AND, Haluk ÜLMAN, Mehmet FUAT VE beğendiğiniz imzalar

FORUM'da

- * Tarafsız YORUM, Akademik İNCELEME, Okurlarına SÜTÜN ve -ren tek dergi FORUM'dur.

FORUM OKUYUNUZ

P.K. 131 — Ankara, 100 kuruş

Mobil Ekonomi ve Servis 5.000.000 Kilometrelik Mobil Ekonomi Müsabakalarıyla değerini ispat etmiştir.

MOBİL EKONOMİ SERVİS

YAKITTA EKONOMİ, TAMİRDE EKONOMİ, ÖMÜRLÜ ARABA...

Mobil Ekonomi ve Servis Programı 5 Kr.'nin 17 memleketinde tertiplenen 60 Mobil Ekonomi Müsabakasından edinilen tecrübe ile sizlere yakıtta, tamir masraflarında ekonomi sağlamak, arabanızın ömrünü uzatmak ve daha emniyetli araba kullanıma gagesiyle hazırlanmıştır.

Mobil Ekonomi ve Servis aşağıdaki üç önemli özelliği bir araya getirmiştir :

1 - Mobil Servis - Mobil Ekonomi müsabakalarında elde edilen ekonomi tecrübesini otomobil bakımına da tatbikini sağlayan komple bir bakım programıdır. Ekonomi sağlayan metodlar üzerinde ihtisas yapmış Mobil elemanları, arabanızın uzun ömürlü olmasını temin için gerekli bütün yağlama

ve bakım servisini hizmetinize arzedeceklerdir.

2 - Mobilgas - İçindeki MC4 terkihi ile yakıt Ekonomisini sağlayan ve dünyanın birçok yerlerinde yapılan Mobil Ekonomi müsabakalarında ekonomik özelliğini ispat etmiş olan bir benzindir.

3 - Mobiloil - her tip ve marka arabada koruyucu ve ekonomik vasıfları denenmiş yegâne motor yağıdır. Mobiloil motorünüzün genç kalmasını ve azami randımanla çalışmasını sağlar.

Bu üçlü özelliği ile Mobil Ekonomi ve Servis size yakıtta ekonomi, uzun araba ömrü ve emniyetli araba kullanma zevki temin edecektir.

Bu ekonomi sağlayan
Büşürü Mobil satıcınızdan
isteyiniz

Mobil

EKONOMİ SERVİS

